

**TRINOV
KOLEDAR**

ZA LETO

1971



19/6/1987

Urejuje prof. Rado Bednarik

TRINKOV KOLEDAR

ZA NAVADNO LETO

1971

*

SAMOZALOZBA

LETO 1971

je navadno leto. Ima 365 dni ali 52 tednov in en dan. Začne in konča se s petkom. Letos je letni vladar Luna.

Občno ali civilno leto se začne s 1. januarjem. Cerkveno leto se začne s prvo adventno nedeljo 28. novembra.

LETNI ČASI

Pomlad se začne 21. marca ob 7,38

Poletje se začne 22. junija ob 2,20

Jesen se začne 23. septembra ob 17,45

Zima se začne 22. decembra ob 13,24

Sonce stopi 21. marca v zvezdno znamenje ovna. Tedaj je pomladno enakonočje. Dan in noč sta enako dolga.

Dne 22. junija je sonce v ozvezdju raka. Takrat imamo najdaljši dan.

Dne 23. septembra vidimo sonce v znamenju tehtnice. Imamo jesensko enakonočje; dan in noč sta enako dolga.

Zimski sončni obrat in najkrajši dan pa bo 22. decembra, ko se sonce pomakne v kozorogovo ozvezdje.

LUNINA ZNAMENJA

Mlaj ☉	Prvi krajec . . . ☽
Sčip (polna luna) . ☽	Zadnji krajec . . ☾

CERKVENI ZAPOVEDANI PRAZNIKI

Poleg nedelj so zapovedani in od države priznani še sledeči cerkveni prazniki:

1. januarja: Novo leto
6. januarja: sveti Trije kralji
19. marca: sv. Jožef
29. marca: velika noč - Vstajenje
1. maja: Jožef delavec
7. maja: vnebohod Gospodov
17. maja: binkošti
28. maja: sv. Rešnje telo
29. junija: sv. Peter in Pavel
15. avgusta: Vnebovzetje Device Marije
1. novembra: Vsi sveti
8. decembra: Brezmadežna Devica Marija
25. decembra: Božič - Rojstvo Gospodovo

SOPRAZNIKI

ko delo počiva in niso cerkveno zapovedani:

20. marca: velikonočni ponedeljek
26. decembra: sveti Štefan

DRŽAVNI PRAZNIKI

25. aprila: dan vstaje
1. maja: praznik dela
2. junija: proglasitev republike
4. novembra: dan zmage

CIVILNE SLOVESNOSTI

s skrajšanim urnikom v državnih uradih in s šolskimi počitnicami so:

11. februarja: podpis lateranskih pogodb
4. oktobra: sv. Frančišek Asiški in sv. Katarina Sienška, zavetnika Italije

POSTNE POSTAVE

Le enkrat na dan se do sitega najesti in vzdržek mesnih jedi je zapovedan na pepelnico in na veliki petek.

Ob drugih petkih se pa priporoča namesto zdržka in posta molitev in kako drugo dobro delo.

Škofje imajo pravico vsak za svojo škofijo izdati posebne olajšave za post in zdržek.

PREMAKLJIVI PRAZNIKI

Cerkveni zbor v Niceji leta 325 je določil, naj se praznuje velika noč prvo nedeljo po prvi pomladanski luni. Ta nastopi lahko od 22. marca do 25. aprila. Po veliki noči se ravnajo tudi drugi prazniki, ki so torej premakljivi, niso vsako leto ob istem dnevu.

Pepelnica	24. februarja
Velika noč	11. aprila
Vnebohod	20. maja
Binkošti	30. maja
Rešnje telo	10. junija
Srce Jezusovo	18. junija
1. adventna nedelja	20. novembra

SONČNI IN LUNINI MRKI

V letu 1971 bomo imeli tri sončne in dva lunina mrka. V Evropi bodo mogli opazovati prvi in drugi popolni lunin mrk in prvi delni sončni mrk.

Prvi popolni lunin mrk bo nastopil 10. februarja.

Trajal bo ob 5,38 do 11,51 po srednjeevropskem času. Vidljiv bo, samo začetek, tudi v Srednji Evropi. Opazovali pa ga bodo lahko popolnoma na Atlantskem oceanu, v Severni in Južni Ameriki, na Tihem oceanu in v Avstraliji.

Delni sončni mrk se bo pokazal 25. februarja. Trajal bo od 8,49 do 12,26. Videli ga bodo v Evropi, na Atlantiku, v Prednji Aziji in v severozahodni Afriki.

Drugi **delni sončni mrk** se bo pojavil 22. julija ob 9,52 in bo trajal do 11,11. Videli ga bodo pa le v severovzhodni Aziji.

Drugi **popolni lunin mrk** je napovedan za 6. avgusta od 17,58 do 23,28. Opazovali ga bodo lahko v Evropi, Aziji, Afriki, Avstraliji in deloma v Južni Ameriki.

Tretji **delni sončni mrk** bo 20. avgusta od 21,52 do 1,25 ure. Opazovati ga bodo mogli deloma na južni polobli.

LETNI VLADAR

Po starih astronomskih računih je 1971. letni vladar luna.

Ta je naš najbližji planet, oddaljen povprečno 384.400 kilometrov. V 27 dneh 7 urah in 43 minutal luna enkrat obkroži zemljo; pri tem pa nam vedno kaže samo eno plat svoje površine. Ker ni na luni ne vode ne zraku in so razlike v temperaturi do 300 stopinj, ni mogoče življenje na tem planetu.

Ker se pa suče sorazmerno blizu nas, je človek že stopil na njena tla. Ta veliki dogodek se je zgodil 20. julija 1969. Ameriška vesoljca Neil Armstrong in Edwin Aldrin sta prinesla z lune kamenine in prst, ki jih zdaj preučujejo znanstveniki. Prihodnji vesoljski poleti, tudi brez človeških posadk, bodo letošnjega »vladarja« luno še bolj spoznali.



JANUAR

- 1 P Novo leto - Marija, b. m.
 2 S Štefanija, dev.; Makarij, opat
 3 N II. po božiču - Genovefa
 4 P Tit, škof; Angela Folinjska
 5 T Emilijana, dev.; Telesfor
 6 S Sveti Trije kralji - Razgl. G.
 7 Č Lucijan; Valentin (Zdravko)
 8 P Severin, opat; Teofil, muč.
 9 S Julijan in Bazilisa, muč.
 10 N I. po razglaš. - Aldo, pušč.
 11 P Pavlin, škof
 12 T Tatjana, muč.; Alfred, opat
 13 S Veronika Milanska, dev.
 14 Č Hilarij, škof; Feliks (Srečko)
 15 P Pavel, pušč.; Maver, opat
 16 S Marcel, papež; Oton, muč.
 17 N II. po razglaš. - Anton
 18 P Marjeta (Biserka) Ogrska
 19 T Marij, muč.; Marta, muč.
 20 S Fabijan in Sebastijan, muč.
 21 Č Neža (Janja), dev.; Hilda
 22 P Vincenc, muč.; Anastazij
 23 S Rajmund; Emerencijana
 24 N III. po razglaš. - Tmotej
 25 P Pavlovo spreobrnjenje
 26 T Pavla, spozn.; Polikarp, muč.
 27 S Janez Zlatoust, cerkv. uč.
 28 Č Peter Nolasko, spozn.
 29 P Frančišek Saleški, cerkv. uč.
 30 S Martina, dev.; Hijacinta
 31 N IV. po razglaš. - Janez Bosco



- 1 P Ignacij Ant., škof
 2 T Svečnica, darov. Gospodovo
 3 S Blaž, škof; Oskar, škof
 4 Č Andrej Corsini, škof
 5 P Agata (Dobroslava), muč.
 6 S Tit, škof; Doroteja, dev .

7 N V. po razglaš. - Romuald

- 8 P Janez iz Mathe; Juvencij
 9 T Ciril Aleksandrijski, c. uč.
 10 S Šolastika, redov.; Viljem
 11 Č Lurška Mati božja
 12 P Evalalija, dev.; 7 ust. servitov
 13 S Katarina Ricci, dev.

14 N VI. po razglaš. - Valentin

- 15 P Favstin in Jovita, muč.
 16 T Julijana, dev.; Onezim, škof
 17 S Silvin, škof; Frančišek Klet
 18 Č Bernardka lurška, dev.
 19 P Konrad, spozn.; Julijan, muč.
 20 S Silvan, muč.; Eleverij

21 N VII. po razglaš. - Irena

- 22 P Stol sv. Petra; Marjeta Kort.
 23 T Pustni torek; Damijan
 24 S Pepelnica; Matija, ap.
 25 Č Viktorin, muč.; Valburga
 26 P Andrej, škof; Matilda
 27 S Gabrijel Zal. Matere božje

28 N I. postna - Roman, opat





- 1 P Albin, škof; Antonina
 2 T Neža Praška; Milena
 3 S Kunigunda; Marin
 4 Č Kazimir, spozn.; Lucij, papež
 5 P Janez Jožef od Križa
 6 S Perpetua in Felicita, muč.
7 N II. postna - Tomaž Akvinski
 8 P Janez od Boga, redovnik
 9 T Frančiška Rimska; Gregor, p.
 10 S 40 mučencev; Emil
 11 Č Sofronij, škof; Marija Redi
 12 P Gregor I. Veliki, papež
 13 S Kristina, muč.; Teodora
14 N III. postna - Karel (Dragotin)
 15 P Klemen Dvorak, spozn.
 16 T Hilarij in Tacijan, ogl. muč.
 17 S Jedert (Jerica); Patricij, škof
 18 Č Ciril Jeruzalemski, cerkv. uč.
19 P Sv. Jožef, ženin Device Marije
 20 S Klavdija in tov., muč.
21 N IV. postna - Benedikt, opat
 22 P Lea, spozn.; Vasilij, muč.
 23 T Viktorijan, muč.; Jožef Oriol
 24 S Gabrijel, nadangel; Simon
 25 Č Oznanjenje Device Marije
 26 P Emanuel, muč.; Tekla, spozn.
 27 S Janez Damaščan, cerkv. uč.
28 N Tiha nedelja - Janez Kapistran
 29 P Ciril, muč.; Bertold, spozn.
 30 T Janez Klimak, opat; Kvirin
 31 S Modest, krški škof; Benjamin

1. kvatre





A P R I L

- 1 Č Hugo, škof; Venancij, muč.
 2 P Frančišek Pavelski, spozn.
 3 S Rihard, škof; Sikst I., papež

4 N Cvetna nedelja; Oljčnica

- 5 P Vincenc Fererski, spozn.
 6 T Viljem, opat; Timotej, muč.
 7 S Herman Jožef; Saturnin, škof
 8 Č Veliki četrtek; Dionizij, škof
 9 P Veliki petek; Marija Kleofa
 10 S Velika sobota; Ezekiel, prer.

11 N Velika noč - Vstaj. Gosp.

12 P Velikonočni ponedeljek

- 13 T Hermenegild; Ida, muč.
 14 S Justin, muč.; Valerijan
 15 Č Peter Gonzales; Anastazija
 16 P Benedikt Labre, muč.
 17 S Anicet, papež

18 N Bela nedelja - Apolonij

- 19 P Leon IV., papež; Ema, devica
 20 T Konrad Parzham, sp.; Neža
 21 S Anzelm, škof, cerkv. uč.
 22 Č Soter in Gaj, muč.
 23 P Jurij, muč.; Vojteh (Adalbert)
 24 S Fidelis Sigmarinški, muč.

25 N 2. povolk. - Marko, evang.

- 26 P Mati dobrega sveta; Klet
 27 T Hozana Kotorska; Peter Kan.
 28 S Pavel od Križa; Peter Chanel
 29 Č Jožef Cottolengo; Robert, op.
 30 P Katarina Sienska, dev.



☉ Državni praznik

ZAPISNIK



M A J

- | | |
|------------------------------------|-----------------|
| 1 S Jožef delavec - Praznik dela | Državni praznik |
| 2 N 3. povelik. - Atanazlj, c. uč. | ☾ |
| 3 P Aleksander (Saša); Mavra | |
| 4 T Monika; Florijan (Cvetko) | |
| 5 S Pij V.; Maksim, škof | |
| 6 Č Dominik Savio, sp.; | |
| 7 P Stanislav, škof; Gizela, red. | |
| 8 S Viktor (Zmagoslav); Peter | |
| 9 N 4. povelik. - Gregor Naclanški | |
| 10 P Izidor, kmet; Antonin | ☉ |
| 11 T Filip in Jakob, apostola | |
| 12 S Pankracij; Nerej in Ahil | |
| 13 Č Servacij; Robert Bellarmin | |
| 14 P Bonifacij; Justa in Justina | |
| 15 S Zofija (Sonja), muč. | |
| 16 N 5. povelik. - Janez Nepomuk | |
| 17 P Pashal Baylon; Bruno, škof | ☾ |
| 18 T Venancij, škof; Aleksandra | |
| 19 S Peter Celestin, papež | |
| 20 Č Vnebohod Gospodov | |
| 21 P Andrej Bobóla; Pahomij | |
| 22 S Rita da Cascia, red.; Julija | |
| 23 N 6. povelik. - Deziderij, škof | |
| 24 P Socerb (Servul), trž. muč. | ☉ |
| 25 T Gregor VII., papež; Urban I. | |
| 26 S Filip Neri, spozn.; Elevterij | |
| 27 Č Beda Častitljivi; Janez I. | |
| 28 P Avguštin, škof; Emilij, muč. | |
| 29 S Marija Magdalena Paciška | |
| 30 N 7. povelik. - Binkošti | |
| 31 P Bink. poned.; Marija Kraljica | |

ZAPISNIK



J U N I J

- 1 T Angela Merici, devica
 2 S Erazem, škof; Marcellin, muč.
 3 Č Klotilda, spozn.; Pavla, dev.
 4 P Frančišek Caracciolo; Kvirin
 5 S Bonifacij, škof, nemški ap.

6 N 7. poblnk. - Sveta Trojica

- 7 P Robert, opat; Ana Garzia
 8 T Medard, škof; Viljem
 9 S Primož in Felicijan, muč.

10 Č Presveto Rešnje Telo

- 11 P Barnaba, ap.; Feliks, muč.
 12 S Janez Fakund, cerkv, uč.

13 N 2. poblnk. - Anton Padov.

- 14 P Bazilij Véliki, škof
 15 T Vid, muč.; Modest, muč.
 16 S Gvido Kortonski, spozn.
 17 Č Gregor Barbarigo; Adolf, škof
 18 P Efrem, diakon; Srce Jezusovo
 19 S Gervazij in Protazij, muč.

20 N 3. poblnk. - Silverij, papež

- 21 P Alojzij (Slavko) Gonzaga
 22 T Ahac, muč.; Pavlin Nolanski
 23 S Agripina, dev.; Eltruda
 24 Č Janez Krstnik - Kres
 25 P Viljem, opat; Lucija, dev.
 26 S Janez in Pavel; Vigilij

27 N 4. poblnk. - Hema Krška

- 28 P Vincencija Gerosa; Irenej
 29 T Peter in Pavel, apostola
 30 S Spomin sv. Pavla; Emilijana

☽
 2. kvatre





- 1 Č Estera, spozn.; Teobald, pušč.
 2 P Obiskovanje Marije Device
 3 S Irenej, škof, muč.; Bernardin
- 4 N 5. pobink. - Urh (Ulrih)**
 5 P Anton Marija Caharija, spozn.
 6 T Marija Goretti, dev., muč.
 7 S Ciril in Metod, apostola Slov.
 8 Č Kilijan, škof; Elizabeta
 9 P Veronika Giuliani; Brikcij
 10 S Rufina in Sekunda; Ljuba
- 11 N 6. pobink. - Olga Kijevska**
 12 P Mohor in Fortunat, ogl. muč.
 13 T Anaklet, papež; Evgenij
 14 S Bonaventura, cerkv. učitelj
 15 Č Henrik I., spozn.; Vladimir
 16 P Karmelska Mati božja
 17 S Aleš (Aleksij); Donata, muč.
- 18 N 7. pobink. - Friderik**
 19 P Vincencij Pavelski; Zlata
 20 T Marjela (Biserka); Elija, pr.
 21 S Prakseda, muč.; Danijel
 22 Č Marija Magd. (Alenka); Teofil
 23 P Apolinarij, škof; Liberij, sp.
 24 S Kristina, dev.; Roman
- 25 N 8. pobink. - Jakob (Rado)**
 26 P Ana, mati Marije Device
 27 T Pantaleon, muč.; Natalija
 28 S Viktor (Zmago) I., papež
 29 Č Marta, Lazarjeva sestra; Olaf
 30 P Abdon in Senen; Angelina
 31 S Ignacij (Igor) Lojolski, sp.



● Začetek pasjih dni





- 1 N 9. pobink. - Makabejski br.
 2 P Porcijunkula; Alfonz Liguori
 3 T Lidija; Nikodem, spozn.
 4 S Dominik (Nedeljko), spozn.
 5 Č Marija Srežna; Ožbalt, spozn.
 6 P Spremenjenje Gospodovo
 7 S Kajetan, spozn.; Donat, škof
- 8 N 10. pobink. - Janez Vianney
 9 P Roman, muč.; Peter Faber
 10 T Lovrenc, muč.; Pavla, muč.
 11 S Tiburcij, muč.; Suzana, dev.
 12 Č Klara (Jasna), red.; Hilarija
 13 P Hipolit in Kancijan; Helena
 14 S Evzebij, spozn.; Kalist
- 15 N 11. pobink. - Marijino vneb.
 16 P Joahim, oče M. D.; Rok, sp.
 17 T Hijacint, spozn.; Liberat
 18 S Agapit (Ljubo); Heleaa
 19 Č Janez Eudes; Marijan, pušč.
 20 P Lucij, muč.; Bernard, muč.
 21 S Ivana Franč. Šantalska, sp.
- 22 N 12. pobink. - Brezm. Sree M.
 23 P Klavdij in tov., muč.
 24 T Jernej, ap.; Emilija, red.
 25 S Ludvik, spozn.; Patricija, dev.
 26 Č Zefirin, papež; Rufin, škof
 27 P Jožef Kalasancij; Cezarij, šk.
 28 S Avguštin, škof, cerkv. učitelj
- 29 N 13. pobink. - Janez obglavljen
 30 P Roza iz Lime; Feliks
 31 T Rajmund (Rajko), spozn.



Konec pasjih dni





- 1 S Egidij (Tilh); Ana, prerokinja
 2 Č Štefan, spozn.; Maksima
 3 P Pij X., papež; Tekla, muč.
 4 S Rozalija (Zala); Ida; Mojzes
- 5 N 14. pobink. - Angelska ned.**
- 6 P Petronij, škof; Favsta in tov.
 7 T Regina, d.; Marko Križevčan
 8 S Rojstvo Marije Device
 9 Č Peter Klaver; Gorgonij, muč.
 10 P Nikolaj Tolentinski; Kandida
 11 S Prot in Hijacint, mučenca
- 12 N 15. pobink. - Ime Marijino**
- 13 P Notburga, dev.; Amat, opat
 14 T Povišanje svetega križa
 15 S Sedem žalosti Device Marije
 16 Č Evfemija, dev.; Ljudmila
 17 P Lambert, škof; rane sv. Franč.
 18 S Irena in Zofija; Jožef Kupert.
- 19 N 16. pobink. - Januarij in tov.**
- 20 P Evstahij in tov.; Mihael
 21 T Matej, apostol; Jona, prerok
 22 S Mavricij in tov., muč.
 23 Č Lin, papež; Tekla, dev.
 24 P Marija, rešiteljica jetnikov
 25 S Avrelija, dev.; Nikolaj Flüe
- 26 N 17. pobink. - Ciprijan**
- 27 P Kozma in Damijan, muč.
 28 T Venceslav (Vaclav), knez.
 29 S Mihael, nadangel; Plavt
 30 Č Hieronim, cerkv. uč.; Sonja



3. kvatre





- 1 P Remigij, škof; Verena, dev.
 2 S Angeli varuhi; Teofil, spozn.
 3 N 18. pobink. - Terezija D. J.
 4 P Frančišak Asiški, spozn.
 5 T Placid, muč.; Marcelin, škof
 6 S Bruno, spozn.; Renato, škof
 7 C Rožnovenska Mati božja
 8 P Brigita; Sergij, tržaški muč.
 9 S Dionizij, škof; Janez Leonardi
 10 N 19. pobink. - Frančišek Borgla
 11 P Materinstvo Marije Device
 12 T Maksimilijan Celjski, škof
 13 S Edvard, spozn.; Koloman m.
 14 C Kalist, papež; Just, škof
 15 P Terezija Avilska; Avrelija
 16 S Hedvika; Gal, opat
 17 N 20. pobink. - Marjeta Alakok
 18 P Luka, evangelist; Julijan
 19 T Peter Alkantarski; Etbin
 20 S Janez Kancij; Felicijan
 21 C Uršula in tov., muč.
 22 P Marija Saloma; Kordula
 23 S Severin, škof; Roman, škof
 24 N 21. pobink. - Rafael, nadang.
 25 P Krizant, muč.; Darija
 26 T Evarist, papež; Lucijan, muč.
 27 S Frumencij, škof; Viencij
 28 C Simon in Juda, apostola
 29 P Narcis, škof; Ermelinda, dev.
 30 S Alfonz Rodriguez, spozn.
 31 N 22. pobink. - Volbenk, škof



1 P Vsi svetl

2 T Spomin vernih duš

3 S Just, tržaški muč. in zavetnik

4 C Karel (Drago) Boromejski

5 P Zaharija in Elizabeta

6 S Lenard, opat; Sever, škof

7 N 23. pobink. - Engelbert

8 P Deodat (Bogdan), muč.

9 T Teodor (Božidar), muč.

10 S Andrej Avelinski, spozn.

11 C Martin (Davorin), škof

12 P Martin I., papež; Emil, sp.

13 S Stanislav Kostka, spozn.

14 N 24. pobink. - Jozafat

15 P Leopold, muč.; Albert Veliki

16 T Otmar, opat; Gertruda

17 S Gregor Čudodelnik; Hilda

18 C Roman, diakon; Odon, opat

19 P Elizabeta (Jelica); Poncijan

20 S Feliks Valoaški, spozn.

21 N 25. pobink. - Kristus Kralj

22 P Cecilija, dev.; Maver, škof

23 T Klemen I. (Milivoj), papež

24 S Janez od Križa; Krizogon

25 C Katarina, muč.; Erazem

26 P Silvester, opat; Leonard Port.

27 S Valerijan, ogl. škof; Virgilij

28 N I. adventna - Gregor III., p.

29 P Blaž in Demetrij, muč.

30 T Andrej, apostol; Justina



Drž. praznik zedinjenja





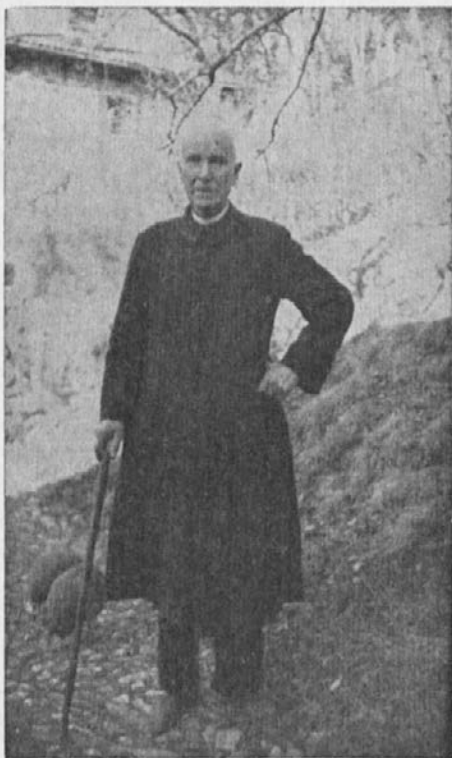
- 1 S Eligij, škof; Marijan in tov.
 2 C Bibijana, dev.; Blanka
 3 P Frančišek Ksaverij, spozn.
 4 S Barbara, dev.; Peter Krizolog
 5 N 2. adventna - Nikolaj Tavelić
 6 P Nikolaj (Miklavž), škof
 7 T Ambrož, škof, cerkv. učitelj
 8 S Brezmadežno spočetje
 9 C Valerija, muč.; Abel, očak
 10 P Loretska Mati božja
 11 S Damaz I., papež; Sabin, škof
 12 N 3. adv. - Spiridijon (Dušan)
 13 P Lucija, dev.; Otilija, red.
 14 T Just, muč.; Pompej, škof
 15 S Kristina; Marija de Rosa
 16 C Evzebij, škof; Adela
 17 P Lazar, škof; Olimpija
 18 S Just, muč.; Pompej, škof
 19 N 4. adventna - Urban V., p.
 20 P Evgenij in Makarij, muč.
 21 T Tomaž, ap.; Severin, škof
 22 S Demetrij (Mitja), muč.
 23 C Viktorija (Zmagoslava), dev.
 24 P Sveti večer; Adam in Eva
 25 S Božlč; Rojstvo Gospodovo
 26 N Štefan, prvi mučenec
 27 P Janez Evangelist, apostol
 28 T Nedolžni otroci, mučenci
 29 S Tomaž, škof; David, kralj
 30 C Evgen, škof; Rainerij, škof
 31 P Silvester I., papež; Pavlina



4. kvatre



ZAPISNIK



Msgr. IVAN TRINKO

Novo leto

Novo leto
tukaj sem,
po svetu grem,
voščila dobra le oddajam.
V jutro rano
le za mano
čez luno jaz ves svet zamajam.

Novo leto
vas Slovenj'beneške
gledam budno
neutrudno
v dneve dobre, v dneve težke.

Novo leto
vas pozdravljam
in zastavljam
besedo to pri moji časti:
Rod užaljen,
zdaj prekaljen
v nesmrtnost mora cvesti, rasti.

Novo leto,
ne pozabim,
kličem, vabim:
je vaša borba sveta, vztrajna.
Od Nadiže
k Soči bliže:
Le vkup, le vkup, uboga gmajna!

Moč ljubezni do zemlje

Beneški Slovenci že več kot tisoč dvesto let prebivajo med gorami in dolinami Slovenske Benečije. Prišli so v te kraje kadar so Longobardi zasedli Staro mesto ali Čedad. Ljubezen do zemlje jih je pridržala in gorovje jih je branilo v viharjih časih, da so se ohranili vedno isti, v govoru in značaju. Ljubezen do zemlje, kmetsko delo, živinoreja, revni pridelki njiv, ajda, ječmen, žito, v poznih časih kostanj in pridelki živinoreje, mleko, sir, skuta so jih preživljali.

Skoraj vsa zemlja je bila skupna, nerazdeljena, rabljena za pašo. Razdelitev je prišla ob prihodu Italije leta 1866. S to razdelitvijo je vsaka hiša dobila kak lot ali se-

nožet, in s tem je skupna paša dobila smrt-
ni udar. Proti razdrobljenju hiše in njene
lastnine je bila postavljena pravica, da je prvi
sin podedoval po očetu tretjino lastnine in
tudi »legitimo« kot vsi drugi bratje.

Čast vaškega gospodarja je bila številna
družina, čeprav je samo prvi imel pravico
do ženitve v hiši. Navadno so vsi drugi osta-
li strici, hišni pomagači, katerim je hiša
preskrbela hrano in obleko. Bramba hiše in
njenega posestva je bila globoka strast vsa-
kega gospodarja. Zato so se v dolgih sto-
letjih pri beneških Slovencih rodile številne
tožbe. Tožili so se navadno sosed proti so-
sedu, ki se je po krivici ali po nevednosti
hotel polastiti kakega metra zemlje. Te prav-
de so dajale delo advokatom in sodnikom v
Čedadu in zapravile so številna premoženja.
Neki rajni odvetnik iz Čedada se je takole
izjavil: »Slovenci so s svojimi tožbami to-
liko denarja zapravili, da bi bili lahko ku-
pili dvakrat vso Benečijo.«

Druga huda, nespametna navada, ki je
uničevala številne kmetije, je bil alkoholi-
zem, ko so po beneških vaseh po prihodu
Italije odprli dosti gostiln in krčem.

Omenjam nerad šibkosti našega naroda,
bolj me veseli opisovati skrbne naprednosti

mojih rojakov. Beneški Slovenci so si znali pomagati v svoji mali domovini, kjer so postavili prve mlekarnice, kjer so razvili sadjarstvo, kjer so s trdim delom obzidali prve njive in v koših nanесли zemljo, kjer so ob potokih postavili mline, kjer so v zimskem času napravljali grablje in prodajali Furlanom. Rezijani so si izmislili tudi drugo delo: vezanje loncev, popravljanje dežnikov, brušenje brivskih britev in šli so po vaseh in se oglašali: »Nuna, ali je kaj za strojti?« Drugi bolj brihtni so izbrali obrt kupovanja in prodajanja sadja. Ta obrt jih je peljala do Avstrije, Madžarske, Nemčije, Češkoslovaške; tam so odprli trgovine in imeli veliko sreče. Slovenci nediških dolin so se že leta 1790 podali v emigracijo. Šli so celo v Rusijo in drugi v Ameriko. Nekaj naših ljudi se je lotilo prodaje platna.

V prvih letih tega stoletja je hodilo dosti naših ljudi, tudi mladih, v Nemčijo na delo v opekarne. Ob koncu prve svetovne vojne je velik del beneških Slovencev emigriral v Francijo in Belgijo ter je od tam pošiljal denar, pomoč revnim hišam. Ta emigracija ni ošibila moči mali deželici Benečije. Življenje je potekalo sicer revno, a veselo in zadovoljivo. Pesem in vriskanje se je

slišalo. Delo na polju in v hlevu je bilo vedno živo in vestno opravljeno.

Po drugi svetovni vojni, ko so se odprle vse meje sveta, je začelo strašno izseljevanje. Mladost je odšla, hiše so se izpraznile, vasi so postale tihe. Ostali so doma le stari ljudje in invalidi; ljubezen do zemlje je premagana in naša domačija hira v smrtni nevarnosti.

Ljudske božične

Iz Srednjega

*Kaj more tuo bit,
preljubi brat muoj,
de nikdar ne muorem
zaspati nacoj.*

*Le hitro gor vstani,
da grema naprej
nu pridma skorej
midva na te krej.*

*En čudež veliki
se tamki godi,
ja, lahko Mesias
nocoj se rodi.*

*Par Betlehem blizu
se svetli lepuo,
koker deb jest videu
tuo sveto nebuo.*

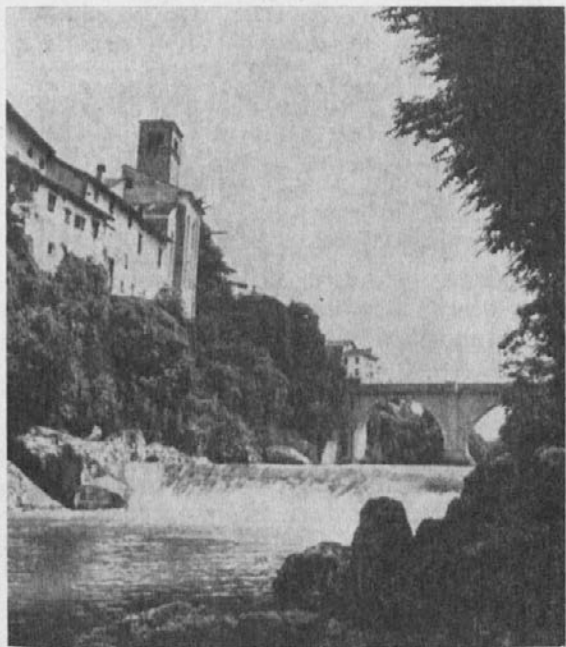
Šentlenarška

*Jezusa poziblimo,
srce h njemu nagnimo,
nam se je veseliti,
Dete lepu častiti,
O Dete mladu, o Dete svetu!*

*Njemu se perklonimo,
z ljubeznijo ga častimo,
saj nam je usim h veselju
le-tu Dete rojeno,
o Dete mladu, o Dete svetu!*

Nediška

*Meglica je nizka,
se naglo zabliska:
glej, tam so nebesa,
blišči se v očesa,
le naglo po cjesti
k betlehenskemu mjesti!
Tu v štalci na slamci
dno Djete leži.*



Čedad - Nad jezom cerkev sv. Frančiška

Ivan Trinko in Marija

Jugoslovanski škofje so napovedali, da bo od 6. do 12. avgusta 1971 v Zagrebu marijanski in marijološki kongres.

Prav je, da se ob tej priliki spomnimo Ivana Trinka kot duhovnika, ki se je z otroškim zaupanjem zatekal k Mariji. Trinko poznamo kot pesnika, pisatelja, risarja, glasbenika, filozofa itd. Ne smemo pozabiti, da je bil v prvi vrsti duhovnik. In kot duhovnik je bil vzgojitelj. Vsem učencem in učenkam, ki so poslušali njegova predavanja in njegove govore, bo ostal v živem spominu predvsem zato, ker je iz njega govorilo življenje. Kar je povedal, je doživel, vse je bilo last njegove bogate duše.

Dolga leta je bil msgr. Trinko duhovni vodja v samostanu »Nobili dimesse« v Vidmu. Tu je nastopal kot duhovnik. Redovnicam in gojenkam je razlagal nedeljske in praznične evangelije, vodil duhovne obnove, spovedoval, skratka, bil jim je voditelj za življenje.

Med njegovo zapuščino sem našel sveženj listov in lističev, na katerih so osnutki za pridige.

S posebnim navdušenjem jim je govoril o Mariji. Za začetek maja in za praznik Matere dobrega sveta se je njegova duša izpela v najbolj ubranih melodijah, s katerimi je slavil Mater božjo in jo mladim gojenkam predstavil kot vzor vsega lepega.

Naj navedem nekaj odlomkov iz govora, ki ga je imel za začetek maja 1926.

»Mesec maj, mesec cvetja in svetega veselja. Posvečen je Mariji, ki je najlepši cvet, s katerega dehti mističen in omamen vonj vzvišenih in izbranih čednosti. Vsi jo moramo častiti, ker je mati vseh ljudi. Če pa jo hočete zares in vredno častiti, jo morate posnemati in se truditi, da bi ji bile podobne. Brez tega je vsako drugo češčenje odveč in ne more ugajati Mariji.

Zakon narave je, da je otrok podoben materi. Otroci, ki živijo skupno s starši, jih skušajo v vsem posnemati. In če so si zaradi krvnega sorodstva tudi po obliki in obrazu podobni, so si prav tako tudi po značaju, mišljenju, govorjenju in delih... Posnemajte Marijo, kakor je Marija posnemala Boga. Ona je "podoba, ogledalo pravice".

Bog vam postavlja pred oči to ogledalo, da se pogledate vanj, posnemate njene vzvišene kreposti in usmerite svoje življenje po njenem življenju...«

Leta 1932 jih navdušuje: »Najpopolnejši vzor življenja po božji volji najdemo v Mariji. Ona je popoln vzor deklice, hčerke..., vzor žene, vzor matere, vzor ponižnosti, čistosti, modrosti in končno modra svetovalka apostolom, učencem in prvim kristjanom. Mati dobrega sveta za vse kristjane, v vseh dvomih, zablodah in potrebah... Kot dobra mati je vedno pripravljena svetovati in voditi vsakogar, ki se k njej zateče v dvomih in težavah...«

Kar je Trinko drugim svetoval, je delal tudi sam. Zato je privrela iz njegovega srca tudi naslednja pesem, ki je Mariji posvečena. Napisana je na dveh podolgovatih lističih (cm 27x10), ki sta ostala na podstrešju njegove domačije. Pesem je brez datuma in brez naslova. Trinkova roka je vestno popravljala, črtala in dodajala. Zato so nekateri verzi v inačicah.

Zašlo je sonce: na zapadu jasnem
Poslednji žarek se igra in smeje,
In ko radujem se v pogledu krasnem

V srce mi rahlo sladek mir zaveje
In čara in miline
Prevzeta duša se topi in gine.
A čuj! nakrat v ozračji milo glasno
Kot sladki vzdih, kot tajno hrepenenje
Razlega se zvonjenje
In širi se počasno.
Oh, čárobna, oh, divna melodija!
Odkrimo glave! Zdrava nam Marija!
K tebi nas kliče, k tebi nas priganja
O sladka mati, zvona glas, in Tvojo
Povsod okrog naznanja rajsko slavo
Tebi, Kraljica vsemogoča, svojo
Ponižno klanjam glavo
In k Tebi dušo in srce goreče
Razvnet obračam in oči proseče:
Oh, ne zavrzi vernega do groba
Četudi malovrednega ti roba!
Ti naša mati, zvezda ti si zlata,
Ti naš si up in ti nebeška vrata.

Če čolnek naših dni se gladko pelje
In spremlja zlati mir ga in veselje,
Oh, pridi k nam, o mati!
In z nami skupno plovi,
In pa s teboj krilati
Nebeški naj nas spremljajo duhovi,

Da srečni in veseli
Ti bomo milozvočne pesmi peli.
Če pa nebo v grozeč oblak zavito
Nam grom in strele pošlje in vetrovi
razsajali srdito,
In vreli bodo vzburjeni valovi
Mešali se, pretili,
Da šibki čolnek bodo nam zdrobili
Tedaj obupen krik vpijočih k tebi
Oh ne preslišaj, pač pa tvoje lice
Zasijaj nam na nebi,
Kot mili žar zvezdice
Izmed oblakov bedniku zasije,
Ko v mraku se obupno z vali bije.

A kakorkoli gaja naj se z nami,
Naposled angelj smrti
Nam obvisi nad trudnimi glavami;
Se pomračijo nam oči; potrti
Odrvené nam udi, suhe žile
Slabotno bodo bile

(Inačica:

A kakorkoli bodi tukaj z nami,
Broj naših dni le bolj nam h koncu speje
Nek groznega nad trudnimi glavami
Nam bode vsem naposled obviselo
In čudno čudno vse nam bo se zdelo.

Se pomračijo nam oči; redkeje
Slabotno bodo bile
Nam zasušele žile)

Leden nas pot oblije in nemila
Brezčutna smrt nas bodé pokosila!
Ah, ti tedaj, o blažena Devica,
V poslednjih mukah bodi nam na strani
Ti, naša tolažnica!
Ti ščiti nas in brani
Da teme duh nas zbeganih ne vjame
In duše nam ne vzame;
Ti nam pomagaj, ti nam steza bodi,
Ki naj v nebo nas vodi
Po tebi, oh, naj večna luč nam sija,
O vsmilna, zlata, blažena Marija

Tebi vse misli, vse željé veselo
Ti posvečujem in življenje celo!

JOŽKO KRAGELJ

Ivan Trinko in otroci

»Vsakikrat ko se hote ali nehote zamisliš v mlada leta, se odpre pred teboj živo in čudovito pozorišče, kjer gledaš vse, kar se ti je lepšega vtisnilo takrat v globino duše. In tako zopet oživiš one zlate dni...«

Tako je zapisal Ivan Trinko v uvodu k svojim »Paglavcem«. Podobno doživlja vsakdo, ki prebira otroške zgodbe tega ali onega pisatelja. Še bolj kot odrasli pa se vživijo v posamezne zgodbe otroci, ki najdejo v teh spisih same sebe. Otroci se z veseljem srečajo z mladinskimi pisatelji, ker najdejo v njih svoje najboljše prijatelje. Če ne morejo osebno do njih, jim pišejo in so na to ponosni.

Ivan Trinko je svoje »Paglavce« napisal, ko je že imel več kot šestdeset let. Z bistrim očesom je opazoval trčmunske paglavce, z njimi zaživel svoja otroška leta in vse dogodke povezal s svojo mojstrsko roko. Kar se je dogajalo v tej beneški vasici, se še danes godi po vaseh, ki so odmaknjene od sveta. Tudi danes otroci stikajo za gnezdi, lovijo polhe, se pretepajo, naskrivaj kadijo in v dolgih zimskih večerih radi poslušajo zgodbe o strahovih.

Ivan Trinko je v slovenski literaturi, žal, nekoliko pozabljen. Od časa do časa pa se tudi na šolah spomnijo nanj. Tako se je zgodilo tudi v Kanalu ob Soči. Leta 1948 je učiteljica opozorila učence na Trinkovo knjigo »Naši paglavci«. Povedala jim je, da Trinko še živi in da praznuje 85-letnico živ-

ljenja. Prečitala jim je nekaj odlomkov iz knjige. Otroci so se navdušili. Iz zvezkov so strgali strani, jih okrasili z rožicami in risbami ter napisali svoja pisma Ivanu Trinku. Ohranjena so štiri taka pisemca. Napisala sta jih dva dečka in dve deklici.

1. pismo

Kanal, 29. I. 1948.

Spoštovani pesnik!

Bog Vam ohrani še mnogo let zdravja! Slovenski pionirji Vam želimo vesel rojstni dan. Slišali smo Vašo povest »Naši paglavci«, tovarišica učiteljica nam jo je prečitala. Hvaležni smo Vam, da ste buditelj Beneških Slovencev. Mi pionirji se Vam najlepše zahvalimo za vse pesmi. Želeli bi vsi pionirji, da bi tudi Vi bili priključeni k Jugoslaviji. Pristrčno Vas pozdravlja

Učenka Dugar Jožica

IV. raz. osnovne šole iz Kanala ob Soči

2. pismo

Kanal, 29. I. 1948.

Spošt. pesnik I. Trinko.

Dragi pesnik!

Mi Slovenski pionirji se Vam zelo zahvalimo za vse pesmi, ki ste nam jih napisal. Znana nam je tista povest o »Naših paglavcih«, ki je zelo lepa.

Želim Vam srečo in zdravje in da bi še dolgo živel. Z hvaležnostjo Vas pozdravlja

Učenka Markič Klavdija IV. raz.
Kanal ob Soči.

3. pismo

Kanal, 29. I. 1948.

Dragi naš preljubi
pesnik Trinko.

Slišali smo, da ste te dni praznoval 85- obletnico. Zato Vam pišemo, da Vas nikoli ne pozabimo mi Slovenci. Meni zelo ugaja »Paglavski popoldan«.

Vsi Vas pristrčno pozdravljamo mi slovenski pionirji.

Kanal ob Soči IV. raz. osn. šole.
Markič Pavel

(Na koncu so z barvicami narisani štirje paglavci, ki lovijo polha).

4. pismo

Kanal, 29. I. 1948.

Dragi naš preljubi
pesnik Ivan Trinko!

Slišali smo, da ste napisal povest »Paglavski popoldne«. Meni je zelo ugajala. Slišali smo tudi, da imate 85 let. Zato Vam voščim, da bi učakal vsaj 100 let.

Lenardič Ivan
Kanal ob Soči IV. raz.

Marsikdo bi taka pisemca vrgel v koš. Trinko pa je tudi ta ohranil med pismi, ki so mu jih napisali slavni možje. Cenil je tudi besede, ki jih je napisala nedolžna otroška roka. Hkrati pa je bil vesel, da se z njegovimi »Paglavci« srečujejo paglavci po Soški dolini in po drugih krajih Slovenije.



Maša v Landarski jami

ŠIORA MAEŠTRA!

Jožef Marchet, veliki furlanski duhovnik in profesor je napisal v časniku »Patrie dal Friûl« pisma Furlanom "Letaris ai furlans". Furlanska filologica je izdala ta pisma v posebni knjigi. Ta pisma veljajo tudi za nas beneške Slovence. Izbrali smo pismo namenjeno učiteljicam po Furlaniji, ker je tudi pri nas takih učiteljic, kakor jih je videl don Marchet.

Oni dan, še prej ko so Vas dali v penzión, so vam perpravili veliko feštu. Mene ni bilo zraven.

Okoli vas so se gnetli otroci od pet do sedem let. Parnesli so Vam puhno rož. Zdrdrali so na vašo čast za eno povodenj govoranc, da se vam je moralo kar mešati u glavi. An vi ste opazila, da me ni. »Oh, ta je pravi nehvaležnež, grd »ingrato« (tako ste rekli nekemu po italijansko, ker vi govorite nimar samo po italijansko), »in ker je postal dotore, je postal prevzetan, pravi šuperbo. Ma naj bo kar že če, naučila sem ga abecedo, silabo. Z ljubeznijo sem pazila nanj celo življenje, korak za korakom.« Tako ste dejala.

Gospa ja in gospa ne, odgovarja profesor Marchet. Gospa ja, ker ste me naučila abe-

cedo in gospa ne, ker ni šlo za mojo šuperbijo. Bil je moment, ko smo se poslovili od učitelja Pagjelina in sem mu jaz držal govoranco za slovo. An je bil čisto drug govor od tistih, ki so vam jih držali na vaši fešti.

An zdej sem paršu do tega, da vam lahko razložim, zaki sem ingrato. Vi, šjora učiteljica, ste prišla v našo vas kot čeča, an so usi govorili, da ste bila un zviže lepa čeča an ni čudno, da so se okoli vas sukali moroži. An zdej ste postala stara med šolskimi klopmi. Skuzi vaše roke je šlo tri kvart judi od naše vasi. Use nas poznate, adnega po adnem, vse naše neumnosti so vas skarbele. Vi ste bila nimar potrpežljiva an ste nimar pogruntala, kakuo nas boste naučila.

Ni kaj reči. Ma je tudi res, da ste ubogala use direktive vaših superjorjev, an vam je bilo bolj pri srcu, da ste nas naučila nacionalno edukacijo, kokr pa da bi nas naučila kaj pametnega za življenje...

Če smo zgrešili pri multipliciranju, pri množenju, ste nam odpustila, ma če smo se zmotili pri štorijah od Romula in Rema al pa pri Mucji Ševoli ali pa pri tristo caduti par Termopilah, an zraven še tisto o Balili in od taužent Garibaldinov, an smo jih zato fasali po rokah.

An če nismo pisali besedo Patria s ta velikim P in če nismo peli gladko »Il Piave mormorava« in še tisto »Fischia il sasso«, an tudi če naši domači niso bacilirali, da bi nas utaknili v mondure od picigamortov an bi nas gonili kot kaštrončke na pajacade na placu, bohnasvari, in če nismo ložili v šolsko nalogo, u kompito, kako se mora v vojski umreti, in še če nismo dali zraven kaj besed o Guidadoru, an če smo imenovali Austrijo, smo morali koj zraven napisati kako zmerjanje o Austriji, ste za usako tako štupideco poklicala u šolo našo mamo, da jih je namesto nas slišala. An če ste slišala govoriti po furlansko med zidovi od šole, nas je doletelo, da smo ostali po šoli z bidelom še kake pol ure, potem, ko je že odzvonilo.

Al ste sploh kadaj pomislila al je bila naša mama zadovoljna, da nas učite, kako moramo sovražiti stranijerje in da kapljajo v kri gušt po maščevanju, prepotenci in poželenju, da bi koga zaklali ali pa da bi nam kdo iztrgal čeva zato, da bi dobili zlato medaljo?

Ali Vam je sploh kadaj padlo u malon, da je krščanska dotrina proti takemu patriotardskemu duhu, ki so ga nam leta in leta tukli u glavo. Ali vas ni ankul pekla vijest,

da se s fločami ne postavljajo fundamenti edukaciona.

Učitelj Pagjelin pa nas je naučil gladko brati in prav pisati an delati račune brez pagreškov, a nas je tudi salamensko nabrisal, če smo lučali balote u table od Turing kluba ali pa u električne lampe na cesti. Nimar je govoru, da se ja ne dotaknemo blaga od drugih judi. Šiba je pela, če smo lagali, an on sam nam je dajau ežempio poštenosti brez madežev. An kjer se je puntal, da bi nas akul vozili z M na tarbuhu an s škufo ala sarasin, so ubogega maeštra Pagjelina cabnili iz šole na cesto. Osem let je moral biti za škrivana pri adnem notarju.

Ne vem al je bilo tako počenjanje z maeštrom v armoniji z modernimi pedagoškimi principi. Ma vem, da smo se od njega naučili da bodimo galantomini in ne marjonete.

Za vsa njegova kreganja in za use škapelote sem iz sarca hvaležen.

No, al zdej veste zaki sem daržou govor maeštru Pagjelinu in zaki sem vam pisal to pismo.

Furlani že vedo zaki je bil don Marchet največji Furlan an mi Slovenci tudi, kjer tisto pismo o maeštrah u Furlaniji drži tudi za maeštre u Benečiji.

ar

Vitezi v Beneški Sloveniji

Lani in predlani smo dobili vse polno vitezov ali cavalierjev Vittoria Veneta. To so stari slovenski vojaki, ki so se v italijanski armadi bojevali v prvi svetovni vojni. Beneška Slovenija je imela tu pa tam kakšnega cavalierja že poprej pod fašizmom. Fašistični vitezi so postali podeštati ali pa druge osebe, ki so podpirale fašistični režim. Bili so pa redki, komaj dva ali tri na celo Beneško Slovenijo. Nočemo imenovati njihovih imen, ki jih vsi poznajo in jih ni nihče maral.

Vitezi Vittoria Veneta so pa to čast krvavo zaslužili in zato je prav, da jih častijo. Škoda, da je penzija 5.000 lir na mesec tako majhna, da le bolj malo zaleže. Žal nam je tudi, da jim že prej niso dali viteškega reda, ker so mnogi že umrli. Kako ne bi bili že šli na britof, ko pa imajo že najmlajši odlikovanci Vittoria Veneta najmanj 71 let.

Našteli bomo za nekaj vasi nekaj starih bojevnikov, ki so že dobili viteške diplome. V Prosnidu so: Ernest Skuor, Pepi Simic, Tine Černetič, Angel Gruntar, Leonardo Filipič, Nino Budulic, Lenart Miskorija, Gigi

Filipic. Špetrski vitezi pa so: Vincenc Pra-potnik, Pepi Mulic, Filip Iussa, Benjamin Iussa, Silverij Raccaro, Gigi Fon, Alois Co-staperaria, Pepi Autman in Gigi Guyon.

V Reziji imamo te-le cavalirje: Alois Di Battista, Alois Foladore, Iacinto Siega, Odo-rik Negro, vdova po Veroniku Micelli in Si-meon Zuzzi. Prijavilo se je v Reziji 45 sta-rih kombatentov, ki imajo pravico, a po-stopek se dolgo vleče.

Ti so bili pred prvo vojno emigranti v Avstriji, posebno po slovenskih krajih. Svo-je slovensko narečje so v Sloveniji popra-vili in so znali govoriti kot drugi Slovenci. Po prvi vojni so bili demobilizirani in so težko dobili delo, tudi zato, ker fašistični režim ni pustil, da bi emigrirali.

Če bi vsi stari kombatenti dobili kava-lirsko diplomo, ki jih bilo za dobro kompa-nijo.

Dober bataljon starih kombatentov pa spi že večno spanje po vojaških pokopališčih in še več po domačih, ker so toliko trpeli v vojni in pomanjkanje potem.

Trinkov koledar vošči vsem tem, da bi bili zdravi in da bi še dočakali polno let kot vitezi. Vsi govore zelo dober slovenski dialekt in so bili vsi pravi Slovenci. Tudi če

jim domovina ni mogla dati kruha, so se pa vsi korajžno bojevali za Italijo. Naj bi že enkrat Italija priznala, da so Slovenci najbolj zvesti državljani in jim kot takim dala vse pravice za njihov materin jezik v cerkvi in šoli.

ar

FURLANSKA SLOVENIJA

Napisal duhovnik Evgen Bianchini

Pred sedemdesetimi leti je izdal Evgen Bianchini, slovenski duhovnik rojen v Bijači pri Petjahu v špetrski fari, knjižico *La Slavia*. Tiskana je bila v Vidmu v tiskarni Patronato leta 1901. Predgovor k tretjemu ponatisu »La Slavia« pravi v čast Ivana Gujona, »na veseli dan njegove prve svete maše ta tretji ponatis knjižice o dragi nam slo-

venski domovini v znak srčne prijaznosti in v spodbudo k uspešnemu delovanju v vinogradu božjem, *poklanjajo* pisatelj in drugi prijatelji«.

Blanchini pove, »zakaj se imenuje naša pokrajina "Slavia Friulana": Slavia zato, ker njeni prebivalci govorijo slovenščino, pomešano z redkimi furlanskimi besedami, furlanska pa zato, ker spada od 545. zmerom pod "patria del Friuli".«

Nekateri si prizadevajo, je pisal Blanchini l. 1901, »da bi zatrli slovenski jezik ob italijanski meji. Na vsak način pa jih slovenska zgodovina tisoč let uči, da bi bilo to *popolnoma neplodno*, ker se proti naravnim zakonom ne morejo bojevati«.

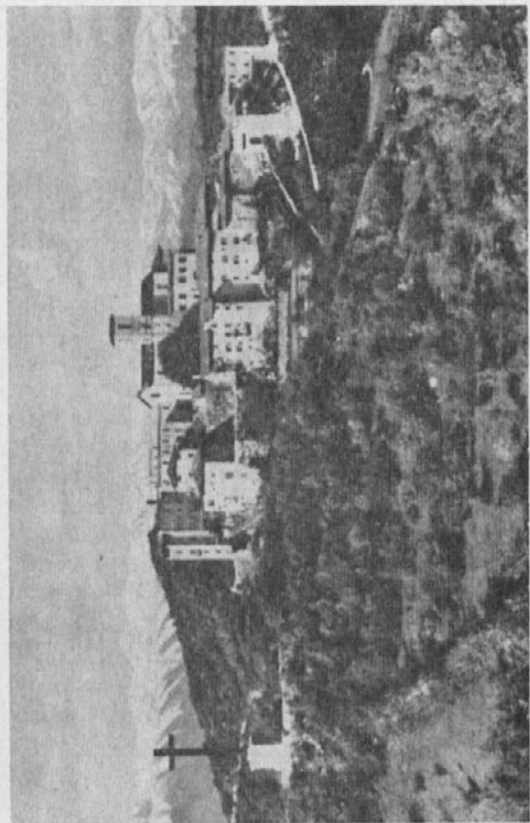
»Furlanska Slovenija, ki šteje približno 40.000 prebivalcev, je razdeljena na desetisoče parcel zemlje.« Blanchini je bil velik kmečki in socialni reformator in je nasvetoval za svojo Furlansko Slovenijo zadruge, socialne reforme in popolno oprostitev od vseh davkov prebivalstvu v teh hribih.

Svojo knjižico zaključuje s temi italijanskimi in slovenskimi besedami: *Associazione cristiana e lavoro razionale. Avanti, sempre avanti. Excelsior. Živio Sloveni!*

Stara gora pri Čedadu - mati podmatajurskih Slovencev

Ko sonce zahaja v furlansko ravan, se v zlatu zaleskečejo vsa okna v svetišču »žive Marije« na Stari gori in z vseh zvonikov po bregovih med Nadižo in Idrijo hkrati zazvonijo večerni ave. Taka je bila verna navada rojakov iz treh dolin Beneške Slovenije, ki se kot v vozlu spajajo pod starodavnim Marijinim svetiščem na Stari gori.

Res je stara gora, kjer se zbirajo tisočere množice vernikov posebno za Veliki in Mali Šmaren iz vseh krajev furlanske in beneško-slovenske zemlje. Tri Marije: z Višarij, s Svete gore in s Stare gore razgrinjajo že od davnine svoj materni plašč nad njimi. Da je Stara gora najstarejše naselje od treh božjih poti nam potrjujejo izkopanine, ki so jih našli leta 1962 pod tlakom sredi cerkve. Lahko sklepamo, da je stalo na tem griču, 618 metrov visoko nad morjem, gradišče iz



Stara gora pri Cedadu

rimskih ali vsaj langobardskih časov. O sivi starosti Stare gore smemo soditi tudi iz poročil Pavla Dijakona o bojih vojvode Ferdulfa (694-706) s Slovenci v okolici Stare gore. Naslednje zapiske imamo šele iz 16. stoletja, v katerih razlaga mons. Girolamo Porcia, da ima čedadski kapitelj jurisdikcijo tudi na hribu Castello di S. Maria in Monte. To je Stara gora. Trdi tudi, da so se zgodili na gori že mnogi čudeži, ki jih imajo zapisane v neki knjigi pri Sv. Petru v Rimu. Omenjena je bila tudi slika presvete Device kot delo evangelista Luke. To pa že sodi, tudi po mnenju zgodovinarja Rubeisa, v svet pobožne fantazije. Gotove pa so letnice patriarhovega vizitatorja Cesare de Noresa. V njegovem poročilu iz leta 1585 beremo, da je Marijino svetišče na gori staro že tisoč dvesto let; torej se pričinja ob zaključku 4. stoletja. Prvi pisani dokument o Stari gori nosi datum 18. junija 1175, v katerem izroča neki Hervik iz Čedada samostanu svete Marije »in Valle« svoja posestva, ki jih ima »apud Alzidam et S. Mariam de Monte«, pri Ažli in Sveti Mariji na gori. Pred 12. stoletjem ni drugih listin. Starost pa izpričuje še posebej slovenska toponomastika, na katero se opira tudi italijanski zgodovinar

Biasutti. Prvotno furlansko ime je »Madone di Mont«, v srednjem veku »Monte delle Grazie« ali »Monte degli Eremiti«. Še posebno ime pa je »la Madonna antica slava«. Ko so v časih neprestanih viteških vojn, turških vpadov in oboroženih sporov med beneškim levom in habsburškim orlom obdali svetišče in prizidane hiše z visokim obzidjem, je dobila Stara gora slikovito lice utrjenega gradu in mesta. Odtod potem ime Castello del Monte ali skrajšano Castelmonte, ki se redno uporablja od 1906 dalje.

Za slovenske romarje pa je že od začetkov le Stara gora, kar znači, da je bila pred prihodom Slovencev v 7. stoletju res že »stara«.

Kraj na robu gora in furlanske ravnine je po legendi izbrala sama Mati božja za svoje svetišče. Pri Hudičevem mostu v Čedadu je morala ukrotiti peklenščka, ki si je hotel prisvojiti goro. Premaganega hudiča še danes kažejo na oltarju v spodnji cerkvi, ko ga nadangel Mihael prebada s sulico.

Stara gora leži na podolžnih hrbtih med globoko urezano dolino Idrije na vzhodu in Nadiže na zahodu. Gora ima tri vrhove: Sveto Trojico, Križ in Staro goro s strmimi in zeleno poraščenimi pobočji. Zraven je

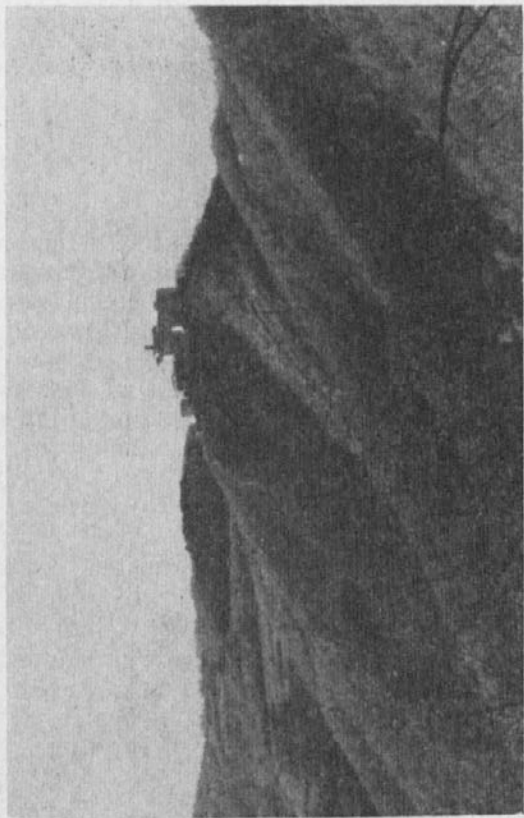
Plagnava (Planjava) in malo oddaljeni koničasti Špik ali Hudičeva gora. Malokje se tako družijo misli na greh-hudiča in na rešenje-Marijo kot pri tej edinstveni furlansko-slovenski božji poti.

Koliko romarjev je že klečalo pred podobo starogorske Matere, ki kronana pestuje na levem kolenu božjega Sina! »K Črni Mariji na Staro goro poromamo za rožnico,« so obljubljale matere puobičem in čečám... Na današnji dan res klečijo pred sveto podobo romarji iz vseh krajev. Kar jih ne more za rožnico, priromajo pa za mali šmaren 8. septembra k »Črni Mariji«. Starost čudodelne podobe, okrog katere se blesti napis »Salus nostra o Maria in manu tua est« (Rešitev naša, o Marija, je v tvoji roki), sega že v leto 1479.

K svojemu svetišču sredi dežele pod Mataturjem, poje legenda, je šla sama nebeška »ruomarca«.

*Na Stari gori zvon zvoni
od zdol mi gredo ruomari
od zad' za njimi gre Mat' božà
v naruočiu nese Jezusa.*

Pa poprosi Marija deklico, naj ji pomaga Jezusa nositi. Ona pa noče, da si ne bo



Pogled na Staro goro z vzhoda

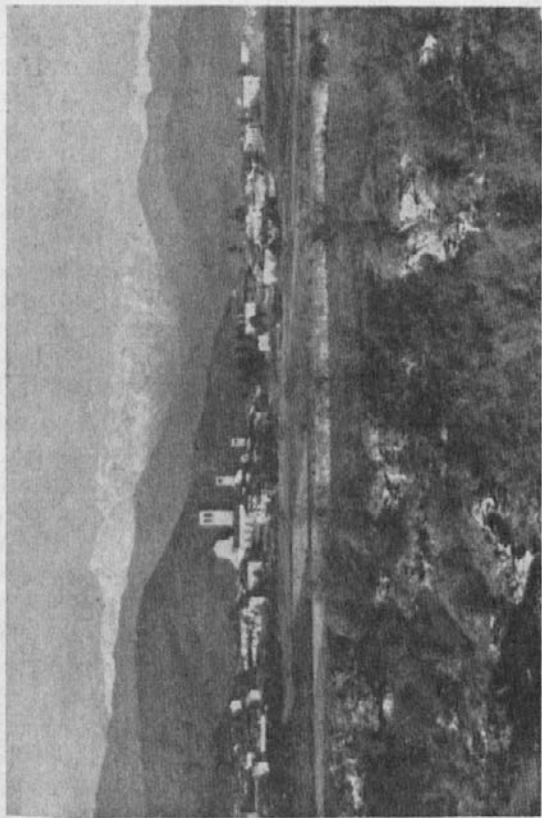
»židjonga firtoha« umazala. Za kazen je pa bila »frdamana«. Šele druga deklica je pomagala in je zato dobila:

*Na telim svjete dost' blagâ
na drugim svjete zveličanjâ.*

Stara gora je spadala po letu 1253 k proštiji sv. Štefana v Čedadu. Ko pa je patriarh Bertrand ukinil to proštijo leta 1338, je svetišče pripadlo čedadskemu kapitulju. Kapiteljska posest na Stari gori je trajala do leta 1913, ko so prišli kapucini, ki še danes upravljajo svetišče. Prej so skozi osemsto let pridigali in spovedovali samo slovenski beneški duhovni iz kuracije Čela, kamor je cerkveno spadala tudi Stara gora. Predzadnji slovenski kurat je bil Anton Trusnich. Za njim je upravljal starogorsko svetišče kurat Natal Monkar.

Ko so oblasti po prvi vojni leta 1919 prepovedale slovenski jezik, se je Monkar odpovedal svojemu mestu v Čelah in s tem tudi Stari gori. Odšel je v goriško nadškofijo in postal dušni pastir v Srpenci.

V dolgih stoletjih se je okoli svetišča dogajalo vedno kaj novega.



Pogled na Cedad z jugovzhodne strani

V 14. stoletju so bili boji za posest med goriškimi grofi in oglejskimi patriarhi. Leta 1419 so se čedadski meščani uprli patriarhu Ludviku Tecku in se podvrgli Benetkam. Doževa svetna oblast tudi nad Staro goro je trajala do Napoleona 1797. leta. V teh vojnah je bilo svetišče večkrat podrto, a je z darovi vernih vedno znova vstalo iz razvalin. Najhuje je bilo prizadeto leta 1469, ko je strela udarila v streho in je zgorela vsa cerkev s staro Marijino podobo vred. Ljudje so govorili, da so prerokbe dozorele in da je prišla kazen božja in hudi dnevi. Čedadski stolni kapitelj je prodal vse žito s kašč, da je dobil denar za zidavo cerkve in tudi zvonika.

Komaj je cerkev spet vstala, so že gorele grmade na goriškem in videmskem gradu: Turki so vdrli v deželo! Papež Sikst IV. je leta 1479 razpisal popolne odpustke za tiste, ki kaj darujejo cerkvi za utrdbe in obzidje. Takrat so zgradili tudi romarsko hišo in blagoslovili novi kip »Črne« ali »žive« Marije z detetom, ki je še danes v oltarju.

Od leta 1510 dalje je tod okoli razsajala huda kuga; naslednje leto je silovit potres razrušil svetišče, da so ga znova popravljali in gradili do leta 1544. Sto let kasneje je

pritisnila taka lakota, da so pomrli ali šli v svet za kruhom vsi moški iz spodnjih vasi.

V naslednjem stoletju so se razmere izboljšale tako, da so popravili cerkveno pročelje in zvišali stolp. Leta 1744 je patriarh Daniele Dolfino posvetil obnovljeno svetišče. Romarji so prinašali v cerkev vedno več dragocenih daril. Te so pozimi 1738 tatovi odnesli in šele leta pozneje so jih našli v goriškem getu. Vse dragocenosti so spet Francozi odnesli leta 1797 in jih niso vrnili. Ko je zašla Napoleonova zvezda, je kapitelj spet zagospodaril na gori. Marsikaj so popravili. Stara gora pa je postala tudi upravno središče za sosedne vasi.

Revolucijsko leto 1848 je Stara gora še precej mirno prestala. Le neki nadporočnik je prišel zaplenit vse orožje: štiri stare hebarde in pet zarjavelih mušket. Verniki so posamič v večjem številu hodili na goro k milostnemu kipu, tudi ko so bile procesije po letu 1866 zabranjene.

Eno leto pred prvo svetovno vojno so zapustili romarsko goro svetni duhovni, ki so bili povečini domačini. Skrb za svetišče so prevzeli kapucini iz Roviga. V prvi vojni je bila cerkev oskrunjena in poškodovana. Le Marijin kip je ostal nedotaknjen. Po

vojni so starogorsko cerkev desetič popravili. Proti koncu druge svetovne vojne so se Nemci zbali, da bi se vgnezdili na vrhu partizani in so zato Staro goro s težkimi možnarji večkrat obstreljevali. Svetišče je bilo spet porušeno. Kip starogorske Matere božje je čudežno tudi to vihro preстал nepoškodovan; skrit je bil v drugem prostoru.

Na Veliki šmaren leta 1945, pa so med velikimi slovesnostmi zopet postavili Marijin kip na staro mesto. Stara gora je zopet pomlajena vstala iz ruševin in starogorska Mati deli tako že tisoč petsto let svoj blagoslov vernikom, ki se zatekajo k njej v molitvi, ko v tihem upanju iščejo pomoči in tolažbe.

ZDRAVKO

Ločitev

*Zbogom, oj zbogom
mirni ti kraj,
najlepši, najljubši
dreški ti kraj,
v Nediško dolino
povrnem se zdaj.*

Zbogom, oj zbogom
ve dreške ljubke
hišice mile
delovnih ljudi,
ko vas zapuščam
me srce boli.

Zbogom ti cerkev,
Marije Device
prijetno zavetje,
ki daješ moči,
brani in varuj
naše ljudi.

Ločitev ni lahka,
nešteto spominov,
prijateljev, znancev,
iz dolgih že let,
trdno me veže
na gorski ta svet.

O kako je težkó
jemati slovó!
Kjer naša beseda
se čisto glasi
značaj naš domači
se živo iskri —
o kako je težkó
jemati slovó!

Ruski znanstveniki preučujejo beneške slovenske dialekte

Od leta 1841 pa do prve svetovne vojne so hodili študirat naša slovenska narečja v Beneški Sloveniji, poleg poljskih, nemških, italijanskih in slovenskih jezikoslovcev tudi Rusi. Prvi ruski profesor, ki je obhodil po dolgem in počez vso našo Benečijo je bil znameniti jezikoslovec in filolog Izmail Ivanovič Sreznjevsky, profesor na univerzi v Petrogradu, ki se zdaj imenuje Leningrad. Tri leta je preučeval razne slovanske jezike izven Rusije. Posebno so ga zanimala narečja malega slovenskega jezika. O beneških Slovencih, njihovih šegah in navadah in pa zlasti o njihovih slovenskih narečjih je napisal več knjig. K Sreznjevskemu na petrograjsko univerzo je prišel kot študent Ivan Aleksandrovič Baudoin de Courtenay. Ta je bil sin neke vrste francoskih emigrantov v Rusiji, seveda po svojem prepričanju pravi Rus. Njegov profesor Sreznjevsky ga je vpeljal v

preučevanje slovenskih dialektov v naši Benečiji. Devetkrat je pripotoval v naše dolinice de Courtenay, in sicer kar po vrsti: 1872, 1873, 1877, 1890, 1892, 1893, 1901, 1911, 1912. Prvič je bil pri nas kar šest mesecev. Napisal je celo vrsto knjig o beneških Slovencih, predvsem seveda o njihovih slovenskih narečjih. Najbolj je preučeval rezijanski in terski dialekt. Po prvi vojni in pod fašističnim režimom ni bilo več nobenega ruskega, pa tudi drugih tujih znanstvenikov, in tudi nobenega italijanskega znanstvenika, ki bi preučeval naše dialekte. Le skri-vaj je prišel kak mlad slovenski študent ali pa mlad univerzitetni profesor iz Ljubljane. Po zadnji vojni pa so se spet pojavili ruski znanstveniki in nadaljevali delo svojih kolegov iz prejšnjega stoletja.

Prvi je bil profesor Sergij Aleksandrovič Tokarev. Ta je preučeval kot etnograf naše šege in navade in odnose med Italijani, Furlani in Slovenci. Njegovo delo je zbudilo veliko zanimanje med etnografskimi krogi. Leta 1960 je izdal ruski znanstvenik N. I. Tolstoj delo: »Ob priliki znanstvenega preučevanja Baudoina glede slovenskega jezika«. V zborniku »Evropski narodi v zamejstvu« (izven Sovjetske zveze) je izšlo v Mo-

skvi leta 1965 delo »Rezija in Rezijani, kot plod Baudoinovih raziskav«. Sodelovali so S.P. Tolstoj, M.G. Levin, S.A. Tokarev in Ceboksarov, nato je l. 1968 spet v Moskvi izšlo etnografsko delo »Kmečka stanovanja v Italiji«, v katerem so v posebni monografiji opisana »Kmečka stanovanja v Furlaniji« in seveda tudi stanovanja v Beneški Sloveniji. Leta 1967 je N.A. Krasnovskaja napisala delo »Problemi etnične zgodovine Furlanov«. Natalija Krasnovskaja je podala za furlanski kongres ob 50-letnici Filološkega furlanskega društva kratek referat »Delo ruskih znanstvenikov v Furlaniji«, v katerem je večinoma poročala o raziskovanjih Sreznjevskija in Baudoina v Beneški Sloveniji. Krasnovskaja pa piše trenutno monografijo »Furlanija« v založbi Sovjetskega etnografskega inštituta v Moskvi, ki bo v njem poročala seveda tudi o beneških Slovencih. Vsi sovjetski znanstveniki poudarjajo v svojih delih slovenska narečja beneških Slovencev.

NA KOLIKO VRST SE DELIMO BENEŠKI SLOVENCİ?

1. Najprej so doma po vaseh stari ljudje in upokojenci, ki nikamor ne morejo. Ti ži-



Cerkvica sv. Helene v Podklapu pri Fojdri

vijo od penzij in pa od nakazil (rimes) emigrantov.

2. »Pendolarji« živijo v domačih vaseh samo ponoči, drugače pa se vozijo in delajo v Manzanu, Pordenonu in še v kakem drugem furlanskem industrijskem kraju.

3. Notranji emigranti so tisti, ki delajo v raznih krajih po Italiji in ki tudi tam živijo, kjer delajo. Domov pridejo samo na počitnice.

4. Naši kmetje, ki so iz denarja, ki so ga prihranili v emigraciji kupili takoj v furlanski ravnini pod našimi hribi posestva in na njih delajo.

5. V emigraciji živijo prav stari emigranti, tisti, ki so šli v tujino že pred prvo vojno, med obema vojnoma in hitro po drugi vojni do leta 1950. Ti pridejo svoje kraje in ljudi obiskat le redko, vsakih par let enkrat. Tisti, ki živijo preko morja v Amerikah ali pa v Avstraliji pa le enkrat v življenju.

6. Emigranti, ki živijo v emigraciji samo nekaj let od 1950 do 1965 pridejo na obiske vsako leto ali pa vsaj vsako drugo.

7. Tisti, ki so odšli v emigracijo v zadnjih petih letih pridejo še vsako leto iz Švice in Nemčije, posebno pa pozimi.

Vseh nas je gotovo sto tisoč, doma pa niti ne dvajset tisoč.

Iz beneškega dnevnika

Podrata, 18. oktobra 1970.

Sončna oktobrska nedelja me je zvabila v beneške hribe. Vzpenjal sem se po gorski stezi s Podrat gor na Karnico in se nisem nehal čuditi novemu, jesenskemu cvetenju. Ob stezi je bilo vse polno svišča s svežim cvetjem lilaste barve, po deset ali več na vsakem za seženj visokem stebalu, vmes še redki enojni svišči temnoplave barve, z rožo večjo od malega tržaškega svišča, manjšo od gentiane Clausii (vedno znova se čutim revnega, ker ne poznam vseh teh gorskih rož, ime, kdaj raste, kje; zakaj nas niso resneje učili botanike?).

Naenkrat zagledam starca, obraz, oster ko papir, lica vdrta, ščetinasta temnosiva brada ni že teden dni videla britve, oprtan koš z listjem, in ga mislim pobarati za domače ime teh rož. Ni vedel. Pač pa je bilo pozdravljanje užitek zase.

»Buoh dij don dobar dan,« nazdravim.

»Ha, ha, ha,« se hitro, presenečen zasmije, »slovenski si?«

Nunac, si mislim, koliko let ti ni na teh lepih, mehkih hribih nihče, razen domačinov, nazdravil slovenski? Morebiti toliko let, kolikor jih nosiš na plečih? Odkod da sem, te zanima? Ta s Trsta, nunac, viš, pa imam rad tvoje hribe in mir na njih.

Slovo je zazvenelo kot odmev irealnega; začel sem jaz s pozdravom domačih ljudi (šestindevetdesetletna Ana v Čaneboli me je pred nekaj tedni pozdravila, vzravnana na pragu v svoji davni črnini: »Buoh van dij zdraulje! Buoh van dij srenčo! Buoh van dij dan lahan viac«):

»Buoh van dij zdraulje!«

Obrnil sem se, videl sem le še oprtan koš in nad njim mlahav temen klobuk, ko se je hitrih nog spuščal po klancu, in dolgo je zvenel njegov:

»Amen!«

P. M.

*Buj stara k' je baba,
buj dugo živi:
se j' duša prrase,
maj konca jo ni!*

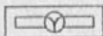
(Zapisal na Lesah pri Hlocju)

*Na prago je stala,
molila rožar;
je fanta čakäla,
da pride le kar!*

(Zapisal v Prosnidu)

*Merjanca spuod klanca
je nesla vodó:
sem pustu berješe,
sen letu za njo.
Sem pršu na prag,
je prebierala grah;
sen vrgu klobuk,
sen vidu kukuk!*

(Zapisal v Trinku pri Dreki)



Četrty sveženj neobjavljenih pisem msgr. Ivanu Trinku

Letos, za razliko od prejšnjih let, objavljamo le šopek pisem, ki sta jih pisala dva odlična slovenska zgodovinarja. Zdi se nam, da so ta pisma — kakor druga z literarnega in umetniškega področja — izredno važna in nadvse značilna ter močna osvetlitev Trinkove osebnosti. Iz prošenj — tudi uslišanih! — pa vidimo, kako globoko je Trinkova osebnost in delo vključeno v slovensko kulturo. Če se namreč lahko ponašamo s to in ono zgodovinsko študijo, vidimo, kako je v njej Trinkovo nesebično delo kakor kamenčki v mozaiku vedno prisotno. In ne le to. Skoraj v vseh pismih se ponavlja isti refren »pošljite zraven tudi račun za opravljeno delo, za stroške, ki ste jih imeli; opazil sem, da niste priložili računa, itd.« Ali je k temu treba dodati še kako besedo? Ali ni to več kot zgovorno dejstvo, kako si je

beneški očak in videmski profesor štel za dolžnost pomagati slovenskemu narodu, posredovati mu vse to, kar mu je bilo v moči? Pa ne le on — ob njem vidimo stalno tega in onega beneškega duhovnika, ki — zdaj s knjigami iz arhiva zdaj z živim pričanjem o razmerah in zgodovinskih ali etnografskih ostankih — pomaga znanstvenikom reševati zgodovinsko preteklost Beneške Slovenije in Rezije.

Po drugi strani pa vidimo tudi skrb slovenske matice, da beneškemu ljudstvu kaj da. Tokrat so na vrsti molitveniki, kakor so



Erbeč v Nadiški dolini - Desno Mersin in Matajur

bile že mohorjevke, kakor bo kasneje še kaj. Na vsak način: povezanost, skrb za usodo skupnih bratov.

Ti primeri iz preteklosti bi nam morali služiti kot svetilniki, da se takemu plodnemu in vsestranskemu sodelovanju — seveda v spremenjenih oblikah in razmerah — nikoli ne odpovemo. S tem bomo najlepše počastili spomin tega, čigar spomin leto za letom obnavljamo na teh straneh.

Pisma dr. Franca Kosa

1.

Velečastiti gospod!

Prejel sem Vaše pismo z dne 10. t. m. Iskal sem po svojih knjigah, da bi dobil kak sestavek o slovenskih pravnih običajih, tičočih se tatvine, a ni se mi posrečilo. Jaz bi Vam svetoval, da se zastran te zadeve obrnete do dr. Babnika (dr. Ivan Babnik, ministerialni tajnik v justičnem ministerstvu na Dunaju), ki se je že pečal z enakimi vprašanji. Spisal je med drugim tudi »Sledovi slovenskega prava«, kar je bilo natisnjeno v Letopisu Matice Slov. za leto 1882/83. Lahko bi tudi pisali dr. Milivoju Mauroviću, profesorju na zagrebški univerzi, kjer podučuje pravno zgodovino ter hrvatsko običajno pravo.

Žal mi je, da Vam nisem sam mogel izpolniti Vaše

želje. Morebiti bodem v kakem drugem slučaju srečnejši. Če mi bode mogoče, Vam rad storim kako ljubav.

Bodite mi srčno pozdravljeni!

F. Kos

V Gorici, dne 15. oktobra 1901.

2.

Velečastiti gospod!

Oprostite, da se na Vas obračam, čeprav me osebno ne poznate. Leta 1890. ste skupno z g. Jusičem priobčili neko listino iz leta 1170/90. Do sedaj se mi še ni posrečilo, da bi si bil prisvojil Vašo izdajo. Ker sestavljam 4. zvezek »Gradiva za slov. zgodovino«, ki bode obsegal zgodovinske akte 12. stoletja, bi tudi rad porabil listino, katero ste Vi dali na svetlo. Zato Vas prosim, da bi mi poslali en iztis, ako Vam je mogoče. Ob enem bi tudi naznanili svoto, katero naj Vam zanj pošljem.

Leta 1901. je Leicht izdal neko drugo listino iz leta 1191. v Čedadu (tip. G. Fulvio, Nozze Moro-Foramiti), ki obsega 10 strani. Mogoče, da bi mi mogli tudi to preskrbeti.

Nikar ne zamerite, da Vas s tem nadlegujem. Moj pozdrav in srečno novo leto!

Dr. Franc Kos
profesor v Gorici
Corso Verdi, št. 17

V Gorici, dne 30. dec. 1912.

3.

Velečastiti gospod!

Prav lepa hvala za obe brošuri, kateri ste mi poslali. Sedaj pričakujem, da mi tudi naznanite, koliko sem Vam dolžan, da Vam povrnem stroške, katere ste zaradi mene imeli. Čeprav je Videm tako blizu Gorice, se vendar knjige od tam težje dobé, kakor iz Berlina. Sedaj pripravljam za natis 4. zvezek Gradiva za slovgodovino, ki bode obsegal 12. stoletje. Če bi Vam mogel ustreči v kaki zadevi, sem prav rad pripravljen. Moj pozdrav. Z odličnim spoštovanjem vam vdani

Dr. Franc Kos,

c. k. profesor v p.

V Gorici, dne 25. januarja 1913.

4.

Velečastiti gospod!

Prav lepa hvala za poslani prepis, ki me je jako razveselil. Listina se mi zdi jako važna in škoda bi bilo, ako bi jo prezrl. Nisem mislil, da bode toliko lepih slovenskih imen v tem dokumentu. Kraji, ki so v listini navedeni, so mi bili že znani, ker se večkrat omenjajo tudi po drugih listinah. Cfr. moje Gradivo, III. zv., str. 59 in 152.

Bodite mi srčno pozdravljeni.

Dr. Fran Kos

V Gorici, dne 23. februarja 1913.

5.

Velečastiti gospod profesor!

S posredovanjem g. dekana drja. Knavsca in vseučiliškega profesorja drja. Srebrničca mi je prišlo pod roke Vaše cenjeno pismo z dne 15. februarja t.l. V njem vprašujete, če bi morda jaz prevzel v nameravani knjigi o Jugoslaviji zgodovinski del. Pozdravljam namero, da se napiše znanstvena in objektivna knjiga v italijanskem jeziku o naši državi, vendar bi jaz ne mogel sodelovati, ker imam sedaj dosti dela s spisovanjem pete knjige svojega Gradiva. Na vsak način Vas pa prosim, gospod profesor, da mi natančneje pišete o obsegu strani, vsebini in značaju sploh, katerega naj ima dotična razprava. Kdo bo knjigo izdal? Če ne bi hoteli sami spisati razprave o naši zgodovini, upam najti pri nas koga, ki bi jo spisal. Na vsak način Vam pa hočem navesti naslove nekaterih novejših knjig:

Anton *Melik*, Zgodovina Slov. Hrvatov in Srbov. Ljubljana 1920. Trije drobni zvezki.

V. *Popović*, Istorija Jugoslavena, Serajevo, 1920 (v cirilici).

St. *Stanojević*, Istorija Srba, Hrvata i Slovenaca. Beograd, 1920 (v cirilici).

Šišić, Pregled povjesti hrvatskoga naroda. Zagreb.

Bodite mi srčno pozdravljeni.

Dr. Franc Kos

Ljubljana, Ahacljeva c. 1.

Dne 3. marca 1921.

Jugoslavija

Pisma zgodovinarja dr. Josipa Grudna

6.

V Ljubljani 29./ 10. 1905.

Velečastiti gospod kolega!

Dasiravno Vam (po) osebno neznan, si vendar dovoljujem Vas nadlegovati z mojim pismom. Najpreje me veže dolžnost ,da se Vam za knjižico o blaženem Odoriku iz Pordenone, katero ste poslali škofijskemu tajniku g. Dostalu prav iskreno zahvalim. Menda ste brali moje članke o tem znamenitem možu v »Dom in Svet«-u. Dr. Luigi Tinti je sicer premalo kritično presojal Odorikov potopis, vendar mi je delce prav dobro služilo. Ker ne vem, koliko knjiga stane, blagovolite mi ceno naznaniti, da svoj dolg poravnam.

Drugo, kar se drznem Vas prositi, pa zadeva neko slovstveno raziskovanje. Ako berete »Katoliški Obzornik« Vam je gotovo znano, da se pečam zlasti s preiskavo o vplivu glagolskega slovstva na Slovence, seveda ne zaradi kake propagande, kakor da bi hoteli izpodrivati latinski liturgični jezik, temuč zato ker hočem dokazati, da smo Slovenci imeli že pred Trubarjevo protestantsko dobo vzajemno s Hrvati glagolsko cerkveno književnost. Moje študije so torej strogo literarno-zgodovinske in nočem posezati v sedanje liturgične boje. Dr. Knavs, župnik na Livku na Goriškem pa mi je sporočil, da se nahajajo sledovi glagolice tudi na Beneškem in zlasti, da se nahaja v knjižnici št. peterske župnije na Beneškem (San Pietro

degli Slavi) nad Čedadom glagolski misal in glagolski brevir. To poročilo je zame velikega pomena. In mnogo mi je na tem, da te spomenike pregledam. Vi, g. monsinjor, ste gotovo znani s št. peterskim župnikom g. Gujonom. Zato bi mi veliko uslugo napravili, če ga prosite v mojem imenu *da mi pošlje glagolski misal in brevir na moje stroške za kratko dobo na ogled*. Jamčim za gotovo, da bodem spomenike kmalu nepoškodovane vrnil. Hkrati bi prosil za sledeče podatke: Od kdaj je glag. misal pri sv. Petru? Ali se je ohranilo kako sporočilo o nekdanjih glagoljaših? Ali je še kaj drugih glagolskih listin ali knjig najti v št. peterski župniji ali pa kje drugje na Beneškem? Jaz mislim, da se mora v videmskih in čedadskih arhivih tudi še kaj najti. Če ne drugje pa na platnicah starih knjig. Ker počasi nabiram gradivo za slovensko cerkveno zgodovino, namenjen sem že davno enkrat priti v Videm in Čedad, da malo pregledam tamošnje arhive. Morda pridem še tekom prihodnjega leta.

Za sedaj bi pa zelo želel videti Vaše glagolske knjige. Poštne stroške drage volje sam poravnam. Upam, da mi ne bodete zamerili, ako se poslužujem Vašega posredovanja. Z veseljem sem tudi jaz pripravljen, ako Vam morem s čim služiti.

Z odličnim spoštovanjem in iskrenim pozdravom

bivam vdani
Dr. Josip Gruden,
profesor bogoslovja

Ljubljana 17. 12. 1905.

Velečastiti gospod kolega!

Včeraj sem prejel zaželjeni misale in brevir. Hvala Vam lepa za prijazno posredovanje in g. župniku za njegovo blagovoljno postrežljivost. Zahvaliti se mu čem še posebej pismeno. Zelo me je iznenadilo, da je šentpeterski misale iz 18. stoletja. Ne bi pričakoval, da so se ostanki glagolskega bogoslužja do tako pozne dobe med beneškimi Slovenci ohranili. To dejstvo iznova potrjuje moje prepričanje, da so bili akvilejski patriarhi in beneška vlada nekdanj zelo naklonjeni glagolici. Razpravo o šentpeterskem brevirju in misalu hočem priobčiti v »Izvestjih muzejskega društva«.

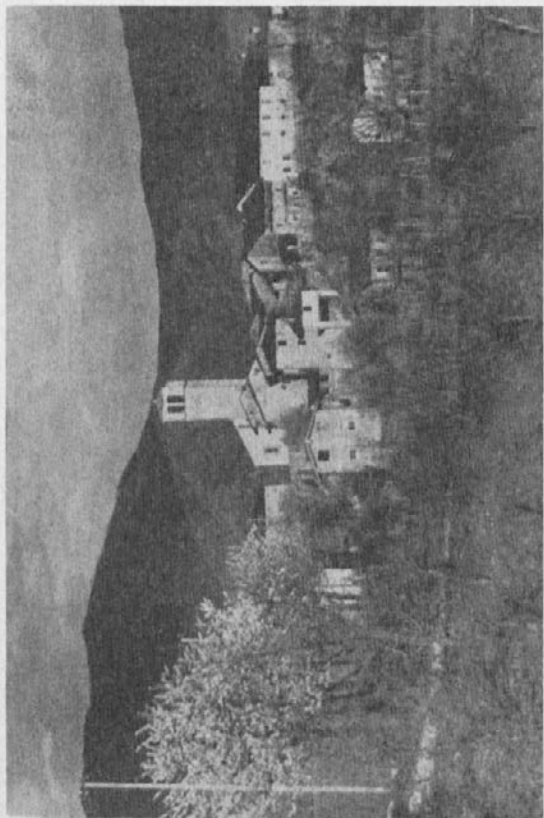
Jaz se že nekaj let pečam z zgodovino naše stare akvilejske patriarhije...

Skoraj za gotovo bi sodil, da mora biti na Beneškem še kaj sledov glagolice. Ako mi bode mogoče, pridem ob sklepu 1. semestra, to je začetkom februarja v Videm, da malo poiščem po arhivih. Veselilo me bode, ako se bodem mogel tedaj z Vami osebnostno seznaniti.

Ponavljam še enkrat svojo iskreno zahvalo in Vam želim vesele božične praznike in srečno novo leto.

Z odličnim spoštovanjem

vdani
Dr. Jos. Gruden



Prapotno

8.

V Ljubljani 31. 8. 1906.

Dragi monsignore!

Včeraj smo imeli sejo katoliškega tiskovnega društva in na moj predlog je dovolil odbor za dar beneškem Slovencem 100 vezanih, ličnih molitvenikov, ki se Vam bodo tekom prihodnjega tedna poslali. Saj je menda Vam všeč, da se pošljejo na Vaš naslov. Sprejmite ta dar hkrati tudi od mene, kot zahvalo za Vašo prijaznost. Katoliški shod se je dobro obnesel. Žal da Vas ni bilo. G. Čarnota iz Št. Lenarta je bil pri meni in se je vračal prav zadovoljen domov. Upam pa še vedno, da potovanje na Kranjsko ne boste odložili »ad Kalendas grecas«. Prihodnji teden me par dni ne bo doma. Po prazniku Marijinega rojstva pa zopet. Za prepis tistih konstitucij ljublj. sinode iz kapiteljskega arhiva bi Vas rad prosil, da mi ga blagovolite preskrbeti do srede mesca septembra.

Z iskrenim pozdravom

vdani
Dr. Jos. Gruden

9.

V Ljubljani 27./8. 1910

Dragi monsintor!

Vrnivši se z nekega potovanja domov sem našel Vašo pošiljatev fotografij. Hvala lepa za prijaznost in

skrb. — Toda pogrešam računa Vaših stroškov. To vendar ne gre, da bi Vi škodo trpeli zaradi mene. Blagovolite mi torej sporočiti, koliko je stala naprava fotografij.

Drznem se Vas nadlegovati še z neko prošnjo. V »Piccolu« sem čital, da je izdal Antonio Battistella neko knjigo »Memorie storiche Forojuliesi«, v kateri opisuje »una visita apostolica del conte Bartolomeo Porcia anno 1570«. To knjigo bi rad imel, pa ne vem, kje se dobi. Morda jo ima knjigarna Gambierasi. V tem slučaju naj mi jo pošlje skupaj z nekaterimi drugimi knjigami vred, ki sem jih zapisal na priloženem lističu. Prosim izročite ta listič v knjigarni.

Ne vem, če bom letos utegnili kaj priti v Videm. Vaši ljudje so gotovo hudi na Slovence, ker so jim preprečili italijansko univerzo. Pa kaj se hoče; politika hodi svoja pota. Še enkrat lepa hvala za Vaš trud. Iskren pozdrav!

Vam vdani

Jos. Gruden

OPOMBE

K pismu št. 1. - Dr. Janko Babnik (1861-1927), pravni pisatelj. — Milivoj Klement Maurovič (1859-1927), pravni pisatelj.

K pismu št. 2. - Je to znano delo, ki sta ga objavila Trinko in Jusič »Listina i zl. 1170.« Videm 1890, tiskala Tipografia del Patronato. — D. Fran Kos je izdal 4 debele zvezke, gradivo za 5. zvezek je še utegnil pripraviti, a uredil ga je po njegovi smrti sin Milko Kos. Listino je Kos objavil v 4. knjigi pod številko 650 in jo postavil »okoli leta 1181«. — Listino, ki jo je objavil Leicht, med drugim tudi v *Studi e frammenti str. 78-80*, je Kos objavil v istem zvezku pod številko 768.

K pismu št. 4. - Primerjaj Kosovo gradivo III št. 87 ter št. 253.

K pismu št. 5. - O Knavsu glej naslednje pismo. — Dr. Josip Srebrnič, krški škof, solkanski rojak (1876-1966). — Gre morebiti za prve zarodke knjige o Jugoslaviji, ki je izšla šele leta 1939 pod naslovom »Storia politica, letteraria ed artistica della Jugoslavia. Udine 1939«.

K pismu št. 6. - Gre za knjigo: Dr. Luigi Tinti: *Vita e missioni nell'Indo-Cina del beato Odorico da Pordenone*. Roma 1901. — Blaženi Odorico da Pordenone (okoli 1265-1331). — Dr. Josip Dostal (roj. 1872), umetnostni zgodovinar, škofijski tajnik v Ljubljani. — V »Katoliškem Obzorniku« 1905 je Gruden objavil kar tri zgodovinske študije, dve od katerih obravnavata glagoljaštvo (Glagolica v akvilejski metropoliji in njen pomen za slovensko slovstvo. K glagolskemu vprašanju.) — Razpravo so res prinesla Izvestja Muzejskega društva 1906 pod naslovom »Glagolica med beneškimi Slovenci« (str. 30-33).

K pismu št. 9. - Gruden je bil v Vidmu prvič poleti leta 1906 (glej SBL).

Trije naši časniki

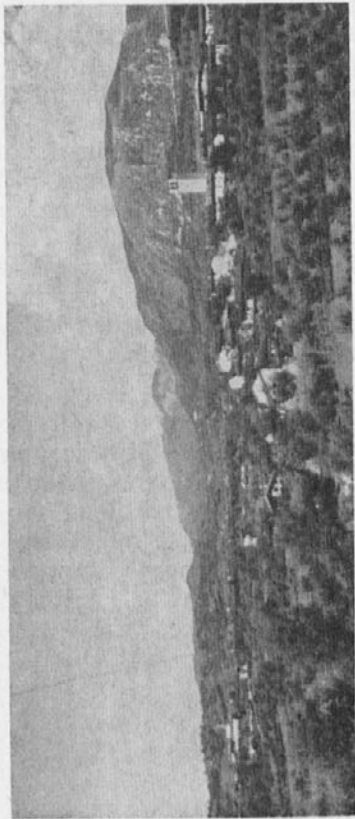
Mi Slovenci v Furlanski Sloveniji imamo tri liste, tri žurnale v našem slovenskem jeziku. Najstarejši je »Matajur«, ki je lani v letu 1970 doživel dvajset let obstoja, eksistence, kar je lepa starost za strupeni zrak, nacionalistični ajer, ki piha v Furlanski Sloveniji. Časnika »Matajur« ni smel tiskati noben tiskar v Vidmu. Šele nekaj let tega ga smejo tiskati v Vidmu. »Matajur« je pisal od začetka v slovenščini, in tudi v slovenskem narečju Nadiških dolin, ki je ravno tako kot na Unejskem po soških dolinah. Pisal je tudi v terskem slovenskem dialektu, ni pa prinesel nobenih člankov v rezijanškem, ma samo kakšno pravco an pesem v rezijanščini. »Matajur« je tudi pisal kak velik članek v italijanščini, da bi ga vsi razumeli, tudi tisti naši ljudje, ki živijo po mestih in počasi pozabijo slovenske domače besede. Zadnja leta piše »Matajur« samo v lepi knjižni slovenščini. Tisti, ki znajo čisto slovenščino, ga laže berejo in razumejo kot drugi, ki znajo samo domač slovenski

dialekt in pa tisto italijanščino, ki so se je učili v italijanskih šolah.

»Dom« pišejo in dajo tiskati v cerkveni tiskarni v Vidmu župniki v farah pod Kolo-vratom in Humom. »Dom« že izhaja pet let. Piše v domačem slovenskem dialektu Nadiških dolin, kakor je pisal od začetka nekaj let »Matajur«. Naši ljudje v Benečiji ga la-že zastopijo in zato radi berejo. Zelo se širi med slovenskimi beneškimi emigranti v Ger-maniji in Šviceri, kakor se je ankrat bral in širil med njimi slovenski »Glas Slovenju« u Belgiji, ki je zanj skarbeu don Cuffolo, žup-nik v Lazah. Ko je on umru, je genjal izha-hati slovenski »Glas Slovenju« u Belgiji. To je bilo l. 1959. Tada so tudi slovenski ru-darji, minatorji iz Benečije, posebno Reča-nje iz vasi ob Reki v Benečiji začeli opuščati rudnike, minijere v Belgiji in odhajati v Švicero in Germanijo.

Najmlajši slovenski žurnal je »Emigrant«, ki ga berejo naši emigranti v Šviceri an tu-di v Germaniji. Berejo ga radi mladi emi-granti, kijer piše narveč samo o emigrant-skih problemih in pravicah.

Ne smemo pa pozabiti tudi nase, na »Trinkov koledar«, ki perhaja med naše de-lavce v emigraciji in tudi med domače ljudi



Pogled na Njeme (Nimis)

že dobar ducat let. Kot že ime pove, pišemo v duhu Ivana Trinka, ki je bil po profesiji, poklicu duhovnik an profesor v velikem seminariju v Vidmu an še naš voditelj. Boljšega voditelja se mi Slovenji v Furlanski Sloveniji nismo mogli izbrati, ker je bil velik patriot italijanske države, v kateri živimo, an tudi velik ljubitelj našega materinega jezika. Kadar pišemo o Trinku, napišemo tudi, kako je delal kot profesor in znanstvenik. To je bolj težko razumeti. Ker je namenjen Trinkov koledar delavcem, se martramo da bi ga napisali tako, da bi vsak naš človek kapiral.

»Trinkov koledar« želi, da bi vsi trije časniki furlanskih Slovencev paršli prav med vse naše ljudi doma po vaseh in v svetu in da bi dobili še kakšnega novega kumpanja, kak časnik za naše mlade ljudi po šolah, ki ne dobijo nobenega štampanega papirja v slovenskem dialektu svojih slovenskih mater!

ar

Demokristjani in Slovenci v Beneški Sloveniji

19. novembra 1922 je bilo v Vidmu zborovanje italijanskih katoliških mladinskih organizacij. Tajnik katoliške študentske organizacije ing. Nino Mantovani je predaval o »Slovenskem vprašanju«.

Tri dni potem, 22. novembra 1922, je bilo zborovanje katoliških krožkov (circoli) iz cele Furlanije v Št. Lenartu v Beneški Sloveniji. Prišli so predstavniki krožkov iz Vidma, Čedadu, Špetra, Ažle in drugih krajev. Prišel je tudi državni poslanec katoliške stranke popolarov Buvaschi, ki je tudi govoril na tem zborovanju. Od pomembnih katoliških italijanskih osebnosti so bili na tem sestanku kanonik Gori, gospod Peverici in še drugi razni organizatorji katoliških verskih in političnih krogov v Furlaniji. Vsi so pozdravljali slovensko mladinsko katoliško organizacijo v Špetru in Ažli ter so želeli, da bi nastali slovenski katoliški krožki

še v Št. Lenardu, Klodiču, Sovodnjem, Podbonescu in drugod. Tajnik italijanske katoliške študentske organizacije ing. Nino Mantovani je pozdravil slovensko katoliško mladino Nadiških dolin v slovenščini.

Istega leta 1922 sta slovenska misijonarja Zdravljíč in Knavs imela slovenske misijone v Špetru in v Briščah.

Dve leti pred tem je katoliška stranka dona Sturza postavila na kandidatno listo profesorja Ivana Trinka za pokrajinski svet in so seveda slovenski katoliški volivci Nadiških dolin na volitvah 10. oktobra 1920 izvolili voditelja Slovencev Ivana Trinka z velikansko večino proti slovenskemu liberalnemu kandidatu Francescu Musoniju, profesorju zemljepisa.

Po letu 1922 je padla na Beneško Slovenijo kot na vso Italijo črna fašistična noč, ki je trajala do propada fašizma v septembru 1943. Fašisti so v teh letih uničili vse demokratske stranke in katoliške popolare. Nas Slovencev niso mogli uničiti, ampak so izdali parolo, da Slovencev ni. To fašistično modrost je naslednica katoliških popolarov, Krščanska demokracija po vojni vzela za svoj program v Furlaniji. Zanje ni bilo več ne Slavije in ne Beneške Slovenije. Nekateri

voditelji Krščanske demokracije so s tem, ko so prevzeli fašistično rasno parolo, izdali program predfašističnih popolarov o sodelovanju s Slovenci v Furlaniji in so kršili osnovna načela krščanskega nauka o enakosti vseh narodov in s tem tudi furlanskih Slovencev. Priti bo moral čas, ko bo krščansko-demokratska stranka Furlanije stopila na pot sodelovanja s Slovenci v svoji pokrajini kot to delata goriška in tržaška demokristjanska stranka. Demokristjani ne morejo kot fašisti zanikati obstoj beneških Slovencev, ker so pred fašizmom že obstajali in niso nikamor izginili, ampak so tu v svojih vaseh in v emigraciji po celem svetu.



Več pozornosti obrtništvu in turizmu

V številnih priložnostih teče beseda o ukrepih, ki bi naj prispevali h gospodarskemu in splošnemu dvigu manj razvitih območij v naši deželi. V ospredju pričujočega razmišljanja stoji vprašanje, kaj bi se za gospodarski dvig Benečije dalo narediti z zasebno pobudo in hkrati tudi že nakazati nekaj konkretnih možnosti za koristno investiranje denarja oziroma prihrankov naših izseljencev.

Zdi se mi umestno od kdaj do kdaj opozoriti, da bodo stvari v Benečiji šle na bolje, če se bomo v svojih snovanjih naslanjali predvsem na lastno aktivnost. Čedalje bolj jasno postaja, da sedanji razvoj v deželi vzpodbuja nekatere dejavnosti bolj od drugih, nekatere pa sploh ne. Na dlani je, da vedno močnejša motorizacija omogoča večji razmah turizma in da se porajajo nove potrebe tudi v turizmu. Do nedavnega še neslutene možnosti mirnega ali podeželskega turizma bi npr. postale upoštevanja vredne in kmalu otipljiva stvarnost tudi v Slovenski Benečiji. Vz dolž glavnih prometnih zvez, posebno v smeri mejnih prehodov je že danes občutiti pomanjkanje gostinskih in hotelskih

objektov, v odročnejših, a krajinsko privlačnih krajih pa skoraj ni mogoče naleteti na opremljene zasebne sobe ali penzione. Marsikje pa so dobri izgledi za postavitev mehaničnih delavnic, ličarskih obratov (za popravilo karoserije), pa tudi za prevoznništvo in gradbeništvo, skratka za dejavnosti, ki so v veliki meri še vedno odvisne od zasebne pobude.

SMOTRNO USMERJANJE POBUD IN IZKORISČANJE DEZELNIH PODPOR

Seveda, za količkej uporabno usmerjanje naporov in prizadevanj bi bilo treba nekoliko podrobneje poznati tudi gospodarsko strukturo posameznih področij in krajev z ugodnejšimi pogoji razvoja, pa tudi strukturo prebivalstva, bližnje in daljne cestno ožilje in prometne zveze, pregledati bi bilo torej treba, česa v posameznih krajih z ugodnimi možnostmi razvoja manjka, mogoče tudi ugotoviti, kakšne kakovosti naj bi bile storitve bodočih obratov. Za pametno investiranje denarja je potrebno torej poznati svoje ožje in tudi širše območje. Dandanes ni treba ponavljati npr. na področju turizma stvari, ki jih ponujata Cervinia ali Bormio, ni treba iti povsod v smeri nekakšnih turističnih predmestij, ki so polna hrupa in vrveža. Mestni človek občuti v čedalje večji meri potrebo po miru in pravem počitku. Spokojnost in prijaznost tega delčka sveta pa naravnost kliče po upoštevanju tudi takšnih potreb, ki so jih marsikje drugod v deželi zanemarjali

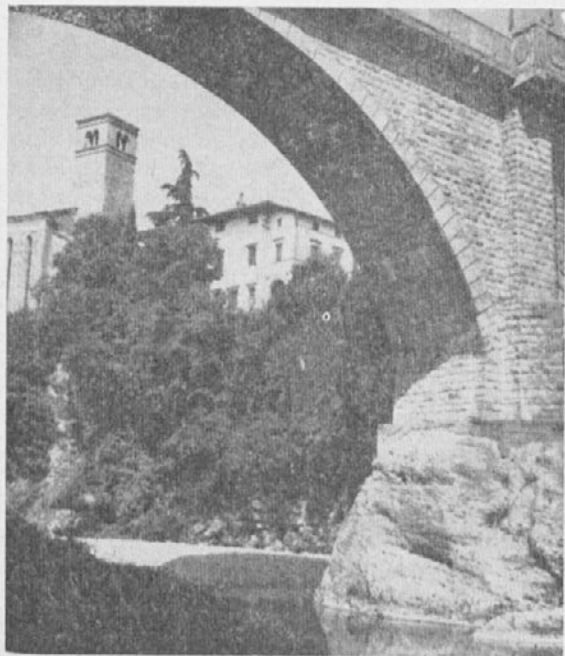
in podcenjevali. Ugodne priložnosti se ponujajo tudi višje ležečim krajem, če bodo le imeli dostojno cestno povezavo. Povsod v Benečiji pa je treba zelo skrbeti za ohranitev krajinskih značilnosti in nanje paziti kot na bogato doto. Nov gostinski obrat ni še vse, vedeti je treba tudi, komu je namenjen, za kakšno vrsto turizma je določen kraj prikladen in to glede na krajinske značilnosti in lepote, prometne zveze in tudi na oddaljenost od večjih mestnih središč.

Posamezniki naj se torej obrnejo za nasvet na posamezne stanovske in strokovne ustanove ter organizacije, od krajevnih društev »pro loco« do pokrajinskih turističnih ustanov, na trgovinske zbornice in na posamezne deželne organe. Slednji podeljujejo vrsto denarnih prispevkov in olajšav tako npr. pri odplačevanju posojil za gostinske obrate, restavracije in hotele, denarne prispevke za izboljšanje gostišč (v višini največ 1.000.000 lir). Zakon iz leta 1967 št. 21 predvideva prispevke za zasebnike, ki dajejo sobe v najem turistom, zlasti za izboljšanje sanitarij in sicer v višini največ 500.000 lir.

USTANOVITI JE TREBA POSEBEN ODSEK IN POSKRBETI ZA PROPAGANDNO AKCIJO PRI DRUSTVIH IN LISTIH

Za zdaj je najvažnejše seznaniti ljudi, posebno izseljence z ugodnostmi, ki jih predvidevajo obstoječi deželni zakoni za razvoj turizma in obrti. Za to pa je

potrebna širša informacijska mreža, kar je možno doseči s povezavo obstoječih slovenskih gospodarskih organizacij z izseljeniškim društvi, njihovim listom »Emigrant«, pa tudi z domačim »Matajurjem« in žup-



Čedad - Hudičev most

nijskim listom »Dom«. Slovenska gospodarska zveza je glede na njeno razvejanost v deželi in na tem polju prikazano dejavnostjo še najbolj poklicna, da prevzame sama ali pa v razširjeni obliki nalogo ustanovitve posebnega odseka, ki bi dajal interesentom vsa potrebna pojasnila, skrbel za čim širši prodor takšne problematike v javnost, mogoče tudi prevzemal pripravo prošenj. Takšen odsek naj bi sestavljali gospodarstvenik, jurist, arhitekt ali urbanist, naravoslovec ali pa strokovnjak za krajinsko oblikovanje in drugi izvedenci. Zgoraj omenjeni listi naj bi uvedli posebne rubrike, ki bodo držale bralce na tekočem, jih vsestransko obveščale in omogočale stik s takšnim posebnim odsekom.

ZA RAZVOJ OBRRTNIŠTVA IN TURIZMA SO UGODNE MOŽNOSTI

Ne glede na to ali so razvojne možnosti Benečije do kraja analizirane, so glavne smeri razvoja dokaj jasne. Industrijske pobude zahtevajo tolikšen organizacijski, tehnični in finančni napor, da jih danes ni moč uresničiti brez širše zasnovanih priprav, bržkone tudi ne brez krepkih javnih podpor in doslednih prizadevanj državnih in deželnih oblasti. Marsikaj je še zavito v temo, tako tudi sodelovanje med republiko Slovenijo in našo deželo pri naporih za odpravo gospodarske zaostalosti obmejnih področij. To področje

gospodarske dejavnosti je vezano na visoko strokovno in organizacijsko sposobnost in je zato stvar dolgoročnejših in široko zasnovanih pobud. Obratno pa so terciarne dejavnosti, kot imenujemo trgovinstvo, obrtništvo in dejavnosti, ki so povezane s turizmom, bolj kratkoročne narave, primerne za zasebno pobudo. Slednje predstavljajo dejavnosti z najugodnejšimi možnostmi razvoja, posebno v krajih ob pomembnejših prometnih zvezah. To velja predvsem za področje vzdolž Nadiže proti obmejnemu prehodu proti Stupici in za območje Sovodenj in dalje k pobočjem Matajurja, ki so turistična področja z veliko turistično bodočnostjo, posebno še, ker je možna povezava s smučišči onstran meje na Livku in torej uresničenje večjega smučarskega središča. Tako severna kot južna pobočja Matajurja so naravnost idealna za nedeljsko ali weekendsko smučanje, kot je bilo že večkrat napisano in poudarjeno.

DRUŽINSKI IN PODEŽELSKI TURIZEM

Vasi v nekoliko višjih legah z dostojnimi cestami in ne preveč oddaljene od večjih krajev v dolinah imajo ugodne možnosti za razvijanje družinskega in podeželskega mirnega turizma. Že sami izseljenci predstavljajo pomemben in za zdaj še vedno glavni vir turizma pod Matajurjem. Dosti je takih, ki pošiljajo svojce za ves mesec ali več na počitnice v domače kraje. Tu gre torej v razširjenem pomenu seveda za

možnosti družinskega turizma, za katerega so predvidene deželne denarne podpore. Velja poudariti, da določbe, ki uravnavajo podeljevanje denarnih prispevkov predpisujejo, da se morajo interesenti obvezati oddajati sobe za stalno v turistične namene. Prispevki veljajo tudi za postavitev manjših penzionov, gostiln, ki pa naj bi bile v stanju zadovoljiti današnjega čedalje zahtevnejšega turista.

Posebno pozornost zasluži obrtništvo, ki je povsod v svetu v velikem razmahu in daje s prevozništvom, mehaničnimi delavnicami, ličarstvom, frizerskimi saloni, inštalaterstvom itd. dobre možnosti zaslužka.

STROKOVNI TEČAJI — GOSTINSKA ŠOLA V TARČENTU

Nekaj besed kaže spregovoriti tudi o potrebi po specializaciji, po bogatitvi znanja in dviganja kvalitete vsakršne dejavnosti. Pregledati je treba programe strokovnih tečajev in ugotoviti, ali je za omenjene dejavnosti preskrbljeno in če so mladi ljudje seznanjeni z njihovim obstojem. Koliko ljudi npr. ve za gostinsko šolo, ki jo je v hotelu »Centrale« v Tarčentu organizirala Pokrajinska turistična ustanova? Odhod mladine v tujino je moč zaustaviti oziroma omogočiti njen povratak domov v veliki meri tudi s funkcionalnim sistemom šolanja in štipendiranja ter pripravljanja delovnih mest.

Gre za politiko, ki jo je treba uresničevati na ra-



Stolnica in municipij v Čedadu

znih ravneh in jo prilagajati danim razmeram. Položaj ni rožnat, ni pa moč reči, da se ne da ničesar storiti. Pravkar opisane možnosti razvoja nekaterih dejavnosti dajejo precej jamstva za uspešnost pobud in naporov.

V širšem okviru pa ne bo šlo brez usmerjanja takšnih pobud najprej v krajih brez gostinskih objektov in pa v krajih, ki imajo določeno privlačno moč, bodisi ker se nahajajo ob pomembnejših prometnih žilah bodisi ker so pomembni zaradi naravnih lepot in možnosti razvijanja podeželskega turizma, nekaterih mirnih oblik rekreacije in pa lova.

PRIPRAVITI TLA ZA VSESTRANSKI RAZVOJ

Pri informiranju ljudi in pripravi specializiranega odseka za opisana vprašanja lahko sami veliko naredimo, saj je v tem oziru marsikaj odvisno prav od osebne pobude oziroma naše skupne samoiniciative. Vsega tega pa se je treba lotiti z doslednostjo, kajti jasno je, da se tudi Benečija ne bo razvijala linearno in niti ne povsem v skladu z deželnimi načrti, ampak da bodo nekatera področja oziroma dejavnosti v njih hitreje napredovala, druga počasneje, nekatera pa sploh ne, kot to velja verjetno za kmetijstvo, vsaj tisto v tradicionalnem smislu.

Pomembno bo izhajati pri tem iz dejstev ekonomskega računa, kajti noben posameznik, ki si je s trdom in dolgoletnimi prizadevanji prihranil nekoliko denarja, ne bo šel tega vložiti v dejavnosti, ki ne ka-

žejo uspeha. Gospodarsko utemeljenost moramo sprejeti ne toliko kot neizbežno zlo, kolikor temelj za uspešno delo. Le v ekonomski logiki trdno zasidrana pobuda, ki bo zamišljena in pripravljena, lahko daje upanje na končni uspeh. Ekonomija že zdavnaj ni več domena kapitalizma, brez nje ne gre niti v socializmu, kajti določena vsota denarja, ki je za neko pobudo brezpogojno potrebna, sama po sebi ne jamči za njeno uresničenje v celoti. Dolgoročnih in širše zasnovanih načrtov ne bomo reševali na tej ravni, ki nam je dana, toda s strokovno pripravljenostjo, z razvijanjem sodobne poslovnosti, z razvijanjem sposobnosti, s pravilno izbiro dejavnosti — do vsega tega je večina naših izseljencev že v veliki meri prišla ravno zaradi nabiranja izkušenj v razvitejših državah — se da marsikaj narediti za gospodarski dvig Slovenske Benečije. S tem bodo postavljeni temelji za njen večji in vsestranski razvoj.



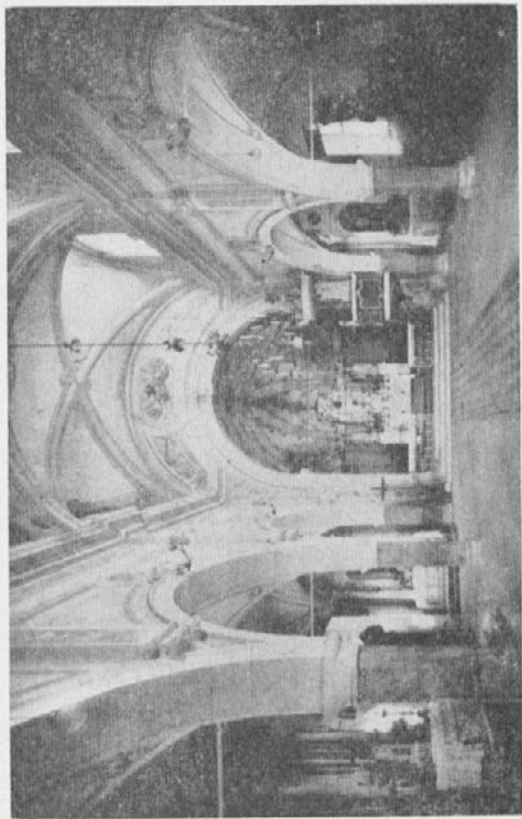
Ljubavna iz Rezije

Prelepa moja rožica!
Prelepa moja ljubica!
Le hitro vstani, vstani že,
glej sonce gori gre,
glej sonce gori gre.

Že dolgo vseč mi je bilá,
zdaj še bolj mi gre do srca,
ko mi je rekla, pravila,
da nora mi je glava vsa.

O, ljubica! A kje le ona skriva se,
kje skriva se?
Od nas ne vidi je nihče.

Ko nocoj se zvečeri,
ko sonca luč se poslovi,
takrat ugledamo jo mi.
Ko nocoj se zvečeri,
ko sonca luč se poslovi,
takrat ugledamo jo vsi.

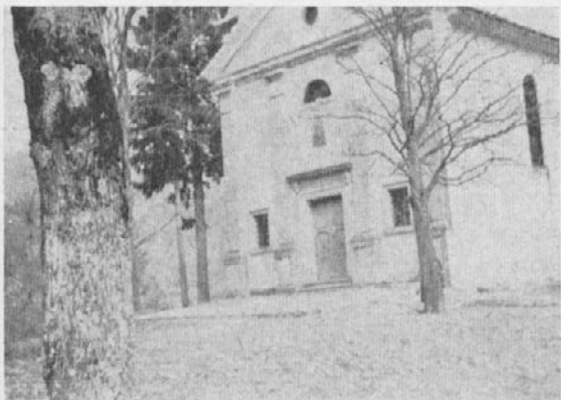


Notranjščina cerkve v Ravenci (Rezijska)

Ljudske božične

Iz Drenkje

Svet' Jožef in Marija
po mjestu sta hodila,
po mjestu Betlehem.
Svet' Jožef prosi milo,
deb' se kduo čezanj usmilu,
de bi pri judeh bju.
Judje so trdouratni,
čejò, deb' pred urati stau,
pred urati konàc storju.
Svet' Jožef se je oglednu,
na štalco je zagledu,
no štalco razdrto vso.
Svet' Jožef Mariji pravi:
»Marija, le not se spravi,
tje v kotič, tje za mé.«
Marija je zadremala.
Ku se je spet zbudila,
je u krilcu najšla Ježuša.
Vesela Marija je reklà:
»O Ježuš, djete moje,
zdaj je krajstvo tuoje!«



Cerkev Device Marije v Drenkji

Iz Laz

*O poslušajte vsi judje,
kaj vam jest povjedu bom:
Oj Marija z Jožefom
gresta v to mjesto Betlehem.
Tje po mjestu hodita,
pru milo jerprge prosita.
Kjer jerprge ne ušafata,
pru žalostna postaneta,
prjet', k' je bilo pu noči.*

Iz Mersina

*Tam stoji te vartac,
vartac ogradjen:
te vartac je pun rožic,
z rožcam' je nasajen.
Tode pride angel,
te angel gor' z nebes.
Te angel je vtrgu rožco,
to rožco dišočo;
podau jo je Mariji.*



JAGARSKÉ

Pre Jožef in jaga

Vsem je znano, da jagri, v času jage, zamudijo vsako nedeljo sveto mašo, ker se že zgodaj v jutru napotijo po hostah in senožetih in se do noči trudijo in ubijajo brez razlike vse, kar pride pred njih jagarsko puško. Ko pa se vrnejo domov, vsakdo hvali, bolj ko more, svojega psa, svojo puško, svojo ročnost in zalivajo preobilne svoje hvale z vinom in žganjem.

Tudi pre Jožef je bil jager in tudi on se je trudil za zajci.

Neko nedeljo, ko je bil zjutraj v spovednici, je zaslišal svojega psa slediti blizu cerkve, ki je bila zgrajena nad vasjo. Slišati lajanje psa in skočiti iz spovednice, kakor bi ga bil piknil sršen, je bilo za pre Jožefa ena sama stvar. Pokornici, ki je ostala brez besede in je za njim strmela in drugim ženicam, ki so čakale pred spovednico, je rekel: »Oprostite mi, se vrnem kar hitro nazaj; spomnil sem se, da imam silno opravilo, ki ga ne morem zamuditi.«

Uboge ženice, ki so lepo vedele, v kaki zadregi se najdeš, ko te sila lovi, posebno pokraj telesnih potreb, so vdano čakale.

Pre Jožef se je dosti zakasnil. Pobožne žene, da ne bi zamujale časa, so začele moliti rožar, ko zaslišijo strel. Takrat so spoznale, katero silno opravilo ni mogel zamuditi pre Jožef.

Malo potem se odprejo cerkvena vrata prav ko so žene molile: »V peti skrivnosti te veseli se premišljuje kako Marija Devica je Jezusa zgubila in tretji dan v templju najdila,« in se prikaže pre Jožef ves zasopljen z zajcem v rokah, in veselo zakriči: »Tudi jaz sem ga že tri dni lovil in vendar le danes sem ga dobil.«

Jakop in jaga

Ko se je jager Jakop postaral, je hodil še na jago; pa malo je ustrelil, ker ni več dobro videl in roka se mu je tresla. Prijatelji so se z njim norčevali, a Jakop se ni jezil in je kar naprej na jago hodil, četudi se mu je vedno manj posrečilo kaj ubiti.

Ko mu je neki dan pes zajca spodil iz grma, je Jakop videl zajca teči, pa ni ustrelil, in zajec je šel mimo njega kakor veter.

Na poti proti vasi so drugi jagri rekli Jakopu: »Kako da nisi ubil zajca, saj je šel naravnost proti tebi!«

»Kaj hočete,« je mirno odgovoril Jakop, »videl sem teči zajca kakor strelo in sem mislil, da se sam ubije, brez strela.«

Jager Jakob v nebesih

Ko je Jakop, dobri jager, zapustil življenje, je šel v nebesa. Potrka na vrata in se prikaže sv. Peter, ki ga pogleda od glave do pete in mu reče: »Hudo se mi zdi, Jakop, da vas moram opozoriti, da je prostor za jagre napolnjen kakor pekjač z učmi. Moraš si poiskati prostora kje drugje.

»Dragi sv. Peter, pustite naj se prepričam na moje oči,« reče Jakop. »Samo pogledam skozi vrata.«

»Poglej, poglej, boš videl ali je res ali ne. Ti si neveren kakor sv. Tomaž in nisi zadovoljen, če ne potipaš s prstom.«

Jakop odpre vrata jagerskega prostora in na ves glas zabučí: »Prijatelji, kar hitro v pekel na jago, ko sem tam mimo šel, sem videl veliko število zajcev, gamsov in srn...«

Ni še končal vpiti in že so vsi jagri tekli proti peklu. Jakop stopi v nebeški jagerski prostor, se zavalí na divan in misli: »Ali sem

prebrisan lisjak!« Potem začne dvomiti in se kesati: »Če so tam doli zares zajci, gamsi in srne? Res je, da sem si izmislil jaz to jago, pa če je resnica... saj ni nobenega jagra nazaj...«

In tako tudi on smukne skozi vrata in se napoti v pekel.

Sv. Peter, malo potem, ko gre mimo jagerskega prostora, se začudi, da je vse tiho. »Tavžent petelinu, kam so zginili tile nemirni guncvati?« Pogleda skozi okno in jih zagleda v peklenškem ognju vpiti in se peči. »Pomagaj nam, sv. Peter, tukaj nas peče, nas žge. Pomagaj nam!«

Sv. Peter, ves razkačen, odgovori: »Bušini neumni, prav vam je! Za jago na zajce in gamse ste nebesa zapravili. Lepo ste plačali vašo prekleto šleutarijo!«



Dve pismi

Antona Cuffola Ivanu Trinku

Trinko je zadnja leta življenja preživel na Trčmunu. Tja ga je leto za letom gnalo srce. Vzpenjal se je na Matajur, preiskoval globeli in jame, zbiral redke rastline, narodne pripovedke in opazoval trčmunske paglavce. Tudi na stara leta ni miroval. Sam je zapisal v Mohorjevem koledarju 1952: »Ko se s svojo palico sprehajam po kaki lahki in ravni poti trčmunski, gledam na vse kraje, koder sem se nekdam vzpenjal, a kaj pomaga! Zdaj se neprestano vzpenjam po najvažnejši poti: po tisti, ki pelje v nebesa...«

Marsikdo bi mislil, da je tu živel kot samotar. Ne! Za vse se je zanimal, od vseh strani je dobival pisma znancev in prijateljev, na katera je pridno odgovarjal. Najbolj je bil vesel, če so se spomnili nanj beneški duhovniki, njegovi bivši učenci. Med zapuščino sta ohranjeni dve pismi duhovni-

ka Antona Cuffola, ki je bil takrat kaplan v Lazah ob Nadiži.

Prvo pismo je z dne 29. 9. 1949.

Velečastiti Monsignor

Ker imam priliko Vam pošiljam moje pozdrave. Čestitam Vam ker sem slišal, da še-lé čistite Trčmun-ske senožeta od gob ki so vse gotovo bolj mlade kot Vi. Ko bi bil bol mlad, gotovo da bi nabral tudi gra-diva za »Nove Paglavce«.

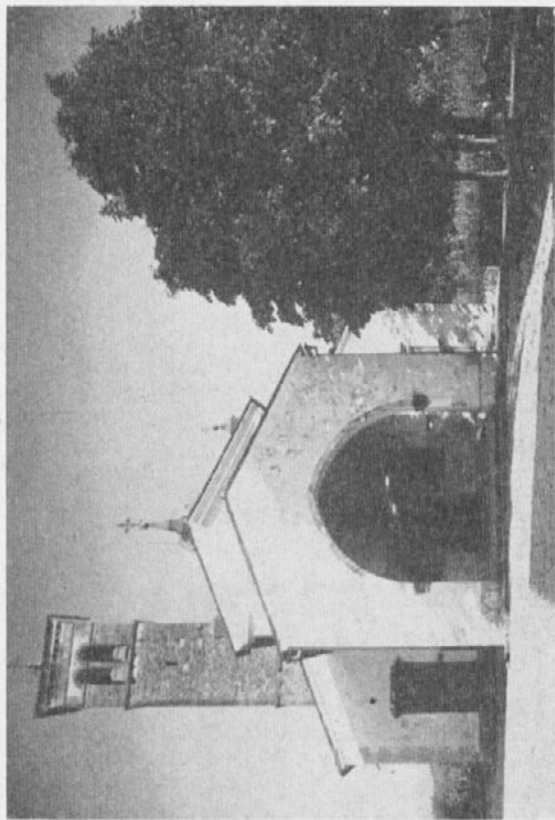
Upam da Vam ostane tudi časa za ureditev Mo-litvenika, ki ga bodo izdali Goričani. Skrbite zato da vse besede bodo sicer slovenske a dostopne preprostemu ljudstvu. Morda ste že slišali kako so se vrgli na me, tudi po časopisju, z namenom, da me ostrašijo. Nič niso dosegli in tudi ne bodo ako Bog bo dal zdravje. Skoda da sem sam!

Voščim Vam obilo sreče pri gobah in pri zdravlju ter Vas prav srčno pozdravljam.

Vdani

duh. Anton Cuffolo

V tem času je Trinko pripravljaj molitve-nik za beneške Slovence. Iz pisma veje vsa skrb, da bi bil molitvenik čimprej priprav-ljen in tak, da bi ga razumeli ljudje, ki niso imeli slovenskih šol.



Samotna cerkev na poti Njeme-Tarčent

V drugem pismu pa je duhovito voščilo za Trinkovo 89-letnico:

Laze 21. Prosinca 1952

Velečastiti Monsignor

Pred Vstopom v 89. leto Vašega življenja, Vam v svojem imenu in v imenu vseh prečastitih sobratov naše teptane ... Beračije, pošiljam najprisrčnejše čestitke in voščila, s prošnjo do Vašega Zlatoustega patrona, da bi posredoval pri Vsegamogočnem, do prehoda čez 99. leto, še vedno pri dobrem zdravju.

Prav gotovo da na dan Vašega »slavnika«, Vas bomo, pri »memento« sv. maše vsi priporočili Gospodu Bogu s tem namenom.

Srčne pozdrave in voščilo

Vdani v J. K.

duh. Anton Cuffolo

Vedomci

Tudi v Slovenski Benečiji poznajo vedomce in o njih krožijo razne bajke. Tako je znana naslednja:

Mati je imela sina, ki se je že ob rojstvu zdel čuden. Imel je namreč izredno črne obr-

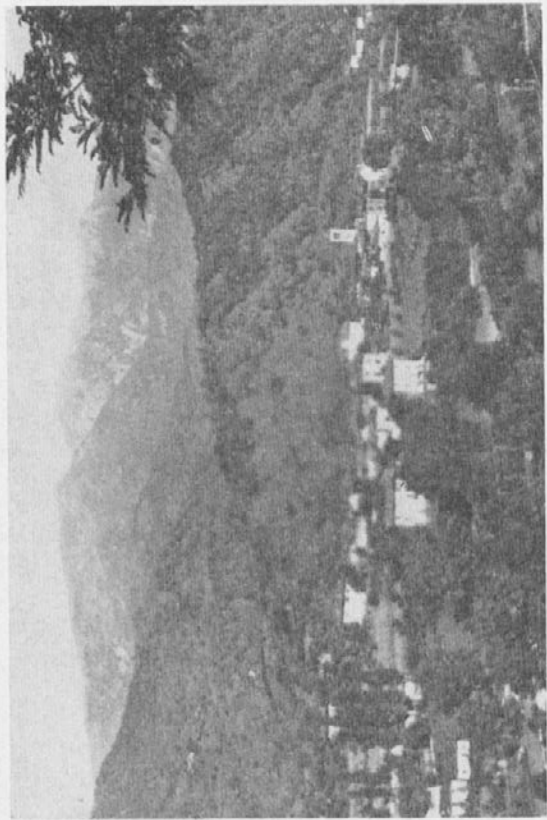
vi. Takoj so zaslutili, da je otrok vedomec, ki bo znal čudne reči in se ga bodo ljudje bali. Hoteli so ga ozdraviti te bolezni in so ga brž po rojstvu ponesli na bližnje polje, kjer so ga vtaknili v rogovilo vinske trte. Upali so, da bo vinska trta usahnila, deček pa rešen vedomske nadloge. Ko so se domači po drugi poti z njim vračali domov, niso prav nič govorili. Trdno so bili prepričani, da bo njih početje zaleгло in bo fantek postal navaden človek. Toda zmotili so se. Trta ni usahnila.

Dečko je rasel, postajal živahen in pameten. Vendar je imel svoje posebnosti. Ponoči je vstajal, se tiho plazil iz hiše, hodil po strehah, se kradel skozi okna, pa tudi skozi ključavnice v tuje hiše. Tudi se je znal narediti nevidnega. V hišah je z nožem zbadal odrasle in metal otroke iz zibelk. Tudi živali je davil. Vse to je počenjal ponoči. Nihče ga ni videl in nihče se mu ni mogel ubraniti. Čez dan je bil doma in bil najprirednejši deček. Delo mu je šlo hitro in gladko od rok, da so ga zato vsi imeli radi.

Neke noči se je deček-vedomec bolj pozno odpravil zdoma. Stara teta, ki ni mogla spati, je vstala za njim in mu sledila. Vedomec jo je mahal proti gozdu. Starka za njim.

Ko sta prišla globoko v gozd, se deček ustavi in zabrlizga. Brž se mu približajo razne temne postave, se z njim spoprimejo za roke in zarajajo. Starka je skrita za bližnjim grmom s pridržanim dihom opazovala. Po plesu so se ponočnjaki z vedomcem začeli loviti in tolči. Končno so si pripravili večerjo. Spekli so si lisico in mačko, ki sta jim padli pod roke. Med večerjo so se menili, kako dobro bi se prilegla še kakšna slaščica, npr. človeška kri. Vedomci namreč lovijo ljudi, jim slečejo kožo, kri izsesajo in meso izjedo do kosti. S kostmi se nekaj časa poigravo, da jih mečejo v zrak, slednjič jih zberejo in zložijo, spet nataknejo nanje kožo in človeka znova oživijo. Tako »oživljen« človek je ves slab, medel in bled, ni čuda, saj so ga »vedomci oblizali«, kot je ljudski rek.

Zgodba pravi, da je tedaj, ko so si vedomci zaželeli človeške krvi starka z rožnim vencem v roki planila izza grma in domačega fanta oplazila z »rožarjem«. Vsa vedomska družba se je razpršila, deček iz vasi je ostal sam s teto. Odšla sta proti domu. Tako je pobič s črnimi obrvmi bil rešen vedomstva za vedno. Ljudje in živali so imeli pred njim mir. Vsa vas se je oddahnila.



Zameja (Zameais) pod Brezjanskimi hribi

Hoj, Matajur

*Hoj, Matajur, mejaš naš bistrogledi,
kjer sonce gori gre, kjer sonce doli gre.
Ob tebi, glej, so dobri si sosedi,
držiš pod pázduho državi dve.*

*So večno tvoji hribje in ravnine
v tramontu na zapad, na jutra žarni vzhod.
Povestnice jim praviš iz davnine
ljubeč slovenski in furlanski rod.*

*Ko čas pobral je kralje in cesarje,
si ti ostal, brdák, junaški lik.
Vseh hudih ur naj cerkvica te varje,
hoj, Matajur, stoletni naš mejnik!*



Sganje - žganje, **graspe - grappa,** **petèš**

Sgagne pravijo Furlani našemu žganju, mi Slovenj pa to slino od vipere imenujemo tudi šnops po nemško. Kadar pije žganje prav star pijanec, pravimo da pije petèš, ponekod v Karniji pravijo žganju tudi «rachije», kar že diši malo po Balkanu. V uarnicah namočene tepke an jabka so se glih prav umečile v prvem zimskem mrazu, ko dobivate »Trinkov koledar«. Že fermentirajo. Zdaj kuhamo žganje. Prav je, da je marzlo, da financi ne zavohajo sape po sadju. Najslabša sapa pa je špijonski sosed, ki vas iz foušije denuncira in patle ni težko, da vas ušafajo financi an poberejo alambiko an uarnice an damižane.

U Vidme je letos znani advokat B., ki pa kuha politiko namesto žganja, zagovarjal pred preturo ubogega našega kmeta. Advokat je povedal pretorju, da je uže cesarica Marija Terezija izdala tak edito, tak dekreto, da smejo po stari benečanski Slaviji

kuhati Slovenji žganje brez financov an njihovih bolet. Ne prisežemo, da je ravno Marija Terezija dala tako pravico. Res pa je, da smo pod Avstrijo do 1866 smeli kuhati žganje. Kanauci an drugi Unejci v soški dolini najbolj vedo, kako smejo kuhati žganje tudi mali kumeti an ne samo ta velike distilerije.

Unejci so kuhali šnops do 1918, potle pod fašizmom pa nič več. An so ga spet začeli kuhati med zadnjo vojsko prvim partizanom in kombatentom od rezistence od septembra 1943 naprej, da so se revčki pogreli, ko so morali nimar biti v bošku. Donàs ga tudi Unejci malo kuhajo, kijer se jim več ne spleča. An tudi ni gvišno ali bi se tudi nam splečalo, če bi nam dovolili da ga kuhamo kadar se nam če. Saj se kumetom ne spleča več sejati an saditi sirk, grah an šenico, nanka ne skarbeti za vinjo u vinogradu, kaj šele se skrivati u temi an kuhati žganje u večnem strahu pred financi. O, sej ga kašen že kuha, ma smo zadnji, da bi tekli k financam koga denunciirati. Saj tudi nam paše kofe, malo koreto, popravljen s kapljo žganja. Če ga kdo kuha, ga kuha iz športa, kukrk diuji joger. Gospodje iz Vidma an Čedada prinesejo po

kakšo litro unejskega žganja več kakor naši kmečki ljudje. Kar skuhamo žganja po grapah naše Benečije u kontrabant, je prava mižerija. Ni vredno nanka toliko, da bi mogu plačati enega samega financa, a niti pomisliti, da bi plačeval tistih sto financou od cele financarske tenence za Nadiške doline. Tisti nunci, ki znajo tako po domače pisati v tisti svoj »Dom«, so nas vse furlanske Slovenje trdo perjeli, an to so po laško napisali, da mi Slovenj uganjam »alcoholismo«, da ne bi se kak pijanc izgovarjau, da ga ni prau kapirau. Napisali so, da pijemo »puljo« an ne pa žganje domače. Res pa je, da spijemo v vsaki oštariji narmanja po dva »taja«, dva glažka. An kije je u vsaki vasi poprečno, parbližno šest oštarij, spijemo od jutra do večera narmanj dva litra. To pa je že dovolj, da lahko obležiš v luži na cesti.

A. R.



Kakšno vreme bo?

(Po stoletni pratiki)

Lepo bo:

- Če je zrak suh.
- Če pade obilo rose in če rosa dolgo ostane.
- Če so vrhovi gorá prosti megle in oblakov.
- Če sonce vzhaja svetlorumeno.
- Če sonce zjutraj ali zvečer lepo žari, je le malo rdečkasto in brez oblakov za seboj.
- Če se luna spremeni ob uri, ki je blizu polnoči.
- Če megla pada k tlom.
- Če se dim dviguje naravnost kvišku.
- Če začne deževati zjutraj pred 7. uro. Jutranje padavine od 4. do 9. ure so sploh manj trajne.
- Če morske ptice zapuščajo obalo.

Slabo vreme bo:

- Če je zrak vlage napit.
- Če se kamni in zidovi poté.
- Če sol postaja vlažna, moka pa kepasta.
- Če v zaceljenih udih začne trgati.
- Če rosa naenkrat izgine, dasi je brez vetra.
- Če zjutraj rosa izostane, dasi ni oblačno niti vetrovno.
- Če je silno soparno in sonce peče.

Če se vidijo oddaljeni kraji nenavadno jasno.

Če je zjutraj svetla, obilna zarja.

Če sonce vzhaja megleno ali ima belkast obroč okrog sebe.

Če so zvečer za soncem temni oblaki.

Če zajci skupno jedo, ptiči ližejo perje, lastovice nizko letajo, kokoši se pokrivajo s prahom, morske ptice se držé obale, ribe plavajo pri vrhu in skačejo iznad vode.

Nevih**t** **b**o, če komarji plikajo; če čebele ne gredo iz panjev.



Cerkev Srca Jezusovega v Zarijčah v šentlenarški fari

Gospodinjski nasveti

■ **Jajca ohranimo sveža**, če jih položimo na mrežasto cedilo in jih pomočimo za eno minuto (ne delj!) v vrelo vodo. Uporabljale jih bomo lahko vse leto.

■ **Vodne madeže na pohištvu odstranimo**, če jih drgnemo z zamaškom, ki smo ga namočile v mešanico olja in soli. Zamašek mora seveda biti gladek.

■ **Plesnoba v perilu nastane**, če ga — še vlažnega — zložiš in shraniš. Ako plesnoba še ni prejedla tkanine, jo odpraviš, če opereš tisto mesto v lugu, kateremu prideni še nekoliko pepelike. Potem beli to perilo na soncu.

■ **Blato iz svile odstraniš**, če blatna mesta najprej rahlo skrtačiš z mehko krtačo, nato pa zmivaš z gobo, katero pomakaš v tekočino, sestojeko iz pol finega špirita in pol vode.

■ **Emajlirana in položčena posoda**, zlasti beli umivalniki in ročke, dobé sčasoma rjave madeže. Odrgni jih s soljo in umij z vodo, nato pa zbriši s cunjjo.

■ **Surovo maslo** hrani v temi, ker namreč ne prenese svetlobe. Zato je dobro, če ga hraniš v temnem prostoru, najbolje v lončenih posodah.

■ **Kava je posebno okusna**, če ne pride v dotiko s kovinami. Že gotove kave ne smemo nikdar ponovno kuhati oziroma prevreti, temveč, če je potrebno, samo v sopari pogreti.

■ **Kruh se ne osuši**, če ga imaš v krušni škatli, v katero deneš nekaj svežih jabolčnih krehljev ali celo narezano jabolko.



1970 - 1971

Zopet je v razponu enega leta minila tudi za naše kraje ob Idriji, Teru, Nadiži in Beli vodi doba, ki je prinesla marsikaj dobrega pa tudi slabega.

Kolednik je opazil, da se naši ljudje dvigajo iz brezbržnosti in otopelosti. Vedno bolj jih zanima tudi javno življenje, sodelujejo pri občinskih upravah, pri gospodarskih ustanovah. Začenjajo se zanimati tudi za šolska vprašanja. Prosvetno življenje po nekaterih naših farah se po zaslugi še vedno redkih idealnih mož oživlja in ustvarja novo podobo mladega rodu.

Se vedno pa manjkajo pravice in svoboščine, ki jih morajo uživati prebivalci v srcu kulturne Evrope. In naša deželica pod Matajurjem je tudi delček tega sveta! A kje so njene šole, kje je še pravica materinega jezika v javnosti in marsikje tudi v cerkvah?

Žalostno je tudi še vedno vprašanje našega izseljenišтва. Mlade moči morajo zapuščati rodno grudo in se zatekati v tujino

za delom in kruhom. Na tak način se slabi naša skupnost v domačiji.

Vesel pojav pa je zavest enotnosti, ki druži naše rojake tudi v tujini. V izseljeniških društvih in krožkih ohranjajo svoj jezik, spomin in ljubezen do rodnih krajev, kamor se vedno pogosteje vračajo na obiske, da preživijo vsaj nekaj dni v družbi svojih domačih ljudi.

Trinkov koledar je že od svojih začetkov poudarjal potrebo take skupne zavesti, ki danes raste iz dneva v dan bolj živo in ustvarja upanje in gotovost, da bo tudi tej najzapadnejši slovenski zemlji zasijalo sonce polne pravičnosti in svoboščin, za katere so dajali trud in žrtve vsi naši predniki od očaka Trinka dalje preko kaplanov Čedermacev do najmlajšega rodu.

V tem upanju vošči Trinkov kolednik vsem rojakom v tujini in domovini dosti prave sreče in blagoslova v letu

1971

KAZALO

Stran

Koledarski del	3-33
Novo leto (<i>l. z.</i>)	33
Moč ljubezni do zemlje	34
I. Ljudske božične	37
Ivan Trinko in Marija (<i>J. Kragelj</i>)	40
Ivan Trinko in otroci (<i>J. Kragelj</i>)	45
Šiora Maeštra	50
Vitezi v Beneški Sloveniji	54
Furlanska Slovenija	56
Stara gora pri Čedadu (<i>R. B.</i>)	58
Ločitev (<i>Zdravko</i>)	68
Ruski znanstveniki preučujejo slovenske beneške dialekte	70
Na koliko vrst se delimo	72
Iz beneškega dnevnika (<i>P. Merku</i>)	75
Četrtri sveženj neobjavljenih pisem Ivana Trinka (<i>Marijan Breclj</i>)	78
Trije naši časniki	91
Demokristjani in Slovenci v Beneški Sloveniji	95
Več pozornosti obrtništvu in turizmu (<i>V. Vremec</i>)	98
Ljubavna iz Rezije	108
II. Ljudske božične	110
Jagarske	113
Dve pismi A. Cuffola I. Trinku (<i>J. Kragelj</i>)	117
Vedomci	120
Hoj, Matajur (<i>l. z.</i>)	124
Sganje - žganje (<i>A. R.</i>)	125
Kakšno vreme bo?	128
Gospodinjski nasveti	130
Kolednikova beseda	132

Natisnila tiskarna Budin - Gorica 1971

uff. sup.

S

TRINKOV koledar

inv.št:

4916